T.C.

CERRAHPAŞA İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ADLİ TIP ve ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOĞUN İHBAR YÜKÜMLÜLÜĞÜ İLE SIR SAKLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN ÇATIŞMASI

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Şeyma Nur AKARSU

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Yusuf Tunç DEMİRCAN

İstanbul, 2022

ÖZET

Bu çalışmada, psikolog olarak görev yapan kişilerin, suçu ihbar yükümlülükleri ve sır saklama yükümlülüğü arasında kalması durumunda bu iki yükümlülükten hangisine öncelik tanıması gerektiği hususunda hukukçular ve psikologların düşüncelerini belirlemek amaçlanmıştır.

Yapılan literatür çalışması neticesinde bu konuda kaynakların kısıtlı olduğu, ayrıca psikologlar açısından da durumun netleşmediği tespit edilmiştir. Tezimin evrenini, Türkiye'de görev yapan psikologlar ve hukukçular oluşturmaktadır. Her iki meslek grubunun araştırma konusundaki düşüncelerini tespit etmek amacıyla hazırlamış olduğumuz 17'şer sorudan oluşan anket internet ortamında paylaşılmış ve katılımcıların yanıtlarının birbiri ile karşılaştırılması "ki kare testi" ile yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sır Saklama Yükümlülüğü, Psikoloğun Bildirim Yükümlülüğü, Suçu Bildirmeme Suçu

ABSTRACT

In this study, it is aimed to determine the opinions of lawyers and psychologists about which of these two obligations should be given priority in case the people who work as psychologists are between the obligation to report the crime and the obligation to keep confidentiality.

As a result of the literature study, it has been determined that the resources are limited and the situation is not clear for psychologists. The universe of my thesis consists of psychologists and lawyers working in Turkey. The questionnaire consisting of 13 questions, which we prepared in order to determine the thoughts of both professional groups on the research, was distributed on the internet and the responses of the participants were compared with each other using the “chi-square test”.

Keywords: The obligation to report crime, the confidentiality obligation

İÇİNDEKİLER

ÖZET I
ABSTRACT II
İÇİNDEKİLER III
TABLOLAR V
KISALTMALAR VIII
GİRİŞ 1
I. BÖLÜM: ETİK KURALLAR 3
A. Konuya İlişkin Temel Kavramlar 3
1. Etik 3
2. Etik İkilem 4
3. Aydınlatılmış Onam 4
B. Etik Kuralların Hukuki Dayanakları 6
C. Etik Kuralların Önemi 6
II. BÖLÜM KİŞİSEL VERİ VE SIR SAKLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ 7
A. Genel Olarak 7
B. Konuya İlişkin Temel Kavramlar 8
1. Kişisel Veri Kavramı ve Unsurları 8
2. Hassas Veri Kavramı 9
3. Sır ve Meslek Sırrı Kavramları 10
C. Sır Saklama Yükümlülüğünün Hukuki Dayanakları 11
D. Hukuka Uygunluk Nedenleri/Sır Saklama Yükümlülüğünün İstisnaları 14
1. Rıza 15
2. Zaruret Hali 17
3. Haklı Sebepler (Bilirkişilik ve Tanıklık) 17
4. Bildirim Yükümlülüğü 18
E. Sır Saklama Yükümlülüğünün İhlalinin Sonuçları 18
1. Genel Olarak 18
2. İhlalin Sonuçları 19
III. BÖLÜM: SUÇU BİLDİRME (İHBAR) YÜKÜMLÜLÜĞÜ 20
A. İhbar Yükümlülüğünün Kapsamı 22
B. Korunan Hukuki Değer 23
C. Maddi Unsurlar 24
1. Suçun Konusu 24

2. Fail 25
3. Mağdur 25
4. Fiil 26
D. Manevi Unsur 26
GEREÇ VE YÖNTEM 27
1. Evren ve Örneklem 27
2. Veri Toplama Araçları 28
3. Verilerin Analizi 28
BULGULAR 29
Bölüm 1-Demografik Bilgiler 29
Bölüm 2-Sorular 31
TARTIŞMA 44
SONUÇ 53
ANKET 55
KAYNAKÇA 63

TABLOLAR

Tablolar listesi:

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyetlerine göre frekans dağılımları

Tablo 2. Katılımcıların yaş gruplarına göre frekans dağılımları

Tablo 3. Katılımcıların mezuniyet tarihine göre frekans dağılımları ve yüzdelikleri

Tablo 4. Katılımcıların mesleğe başlama yıllarına göre frekans dağılımları ve yüzdelikleri

Tablo 5. Katılımcıların "Türk Ceza Kanunu'nun 280. maddesinde düzenlendiği üzere "(1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre bir psikoloğun cezalandırılmasını haklı buluyor musunuz?" sorusuna dair görüşleri

Tablo 6. Katılımcıların "Türk Ceza Kanunu madde 280'de bütün suçların ihbar edilmesi gerektiği şeklinde düzenlenmiştir. Sizce bu doğru bir uygulama mıdır?" sorusuna dair görüşleri

Tablo 7. Katılımcıların "Söz konusu Kanun hükmünün sağlık mensupları için ceza içermesi psikoloğun asli görevini yerine getirmekten çekinmesine sebep olur mu?" sorusuna dair görüşleri

Tablo 8. Katılımcıların "Hangi suçların ihbar edilmeye değer olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna dair görüşleri

Tablo 9. Psikolog katılımcıların “Daha önce herhangi bir danışanınız ile ilgili bir ihbarda bulundunuz mu?” sorusuna dair görüşleri

Tablo 10. Katılımcıların “Danışanın mağdur olduğu bir olayla ilgili ihbarda bulunmak için onamı alınmalı mıdır?” sorusuna dair görüşleri

Tablo 11. Katılımcıların “ “Aile içi şiddet olgularında şiddete uğrayan birey ile mahrem alanlara girilebilmesi için danışılan ile danışan arasında belli bir güven ilişkisi kurulmalıdır ki gerekli yardım yapılabilsin. Bu sebeple kendisine danışılan psikoloğun TCK 280 kapsamında kolluğa ihbarda bulunma mecburiyetinde olduğunun bilinmesi mağdur/şüpheli şahsın danıştığı kişi ile güven ilişkisi kurmasını zorlaştırmaktadır. Bu gibi durumlar göz önüne alındığı taktirde mağdur veya şüpheli bireylerin ihbarcı konumundaki danışılana karşı yeterli açıklıkta davranamadığı görülmektedir (Kitiş ve Bilgici, 2007). Bu sebeple ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmesi geri dönüşü zor sonuçlara yol açabilmektedir. Danışanın tedavisi ihbar yükümlülüğü önüne konularak hareket edilmelidir.” yukarıdaki ifadeyi; haklı bulup bulmamaları ile ilgili” sorusuna dair görüşleri

Tablo 12. Katılımcıların “Psikoloğun “İhbar yükümlülüğü” ile “meslek sırrı nedeniyle tanıklıktan çekinme” arasında çelişkide kaldığı durumda hangi yönde ilerlemeyi tercih etmeli?” sorusuna dair görüşleri

Tablo 13. Katılımcıların “Mahkemenin danışan verilerini istemesi halinde psikoloğun tutumu nasıl olmalıdır?” sorusuna dair görüşleri

Tablo 14. Katılımcıların “Danışan, mağduru olduğu suç ile ilgili psikolog ile konuşursa kendini daha kötü bir durumda bulma endişesi ile (adli sürecin başlaması gibi) tereddüt edip psikolojik destek almayı geciktirebilir mi?” sorusuna dair görüşleri

Tablo 15. Katılımcıların “ “Özellikle aile içinde yaşanan cinsel istismar (ensest) olgularında; adli süreçte bir kısmının suçlamalardan vazgeçtiği, aile çevresinin baskısı gibi

nedenlerle failin ceza almasını engellemek için ifadelerin değiştirilebileceği gözlenmektedir.” bu durumda hangisinin uygulanması doğru olacaktır?” sorusuna dair görüşleri

Tablo 16. Katılımcıların “Çocukluğunda bir aile bireyi tarafından cinsel istismara uğratılmış, şikayetçi olmak istemeyen, 19 yaşındaki danışan ile alakalı ihbarda bulunulması gerektiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna dair görüşleri

Tablo 17. Katılımcıların “ “Eşiyle birlikte aile terapisine gelen danışan sonraki seanslarda terapiste madde bağımlısı olduğunu ve bu sebeple eşi ile sık kavga ettiklerini paylaşmıştır. Terapist bu durumu çok önemsememiştir, eşlerin arası düzeldikten sonra bu konu ile ilgilenmeyi düşünmüştür. Öğrenmesinden bir hafta sonra madde krizine giren danışan eşi ile şiddetli bir kavga etmiş ve eşini bıçakla yaralayarak polis tarafından tutuklanmıştır (Erdoğmuş, Torlak ve Tiryaki, 2018).” bu durumda terapistin nasıl davranması gerekmekteydi?” sorusuna dair görüşleri

KISALTMALAR

Akt. : Aktaran

AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AYM : Anayasa Mahkemesi

DTB : Dünya Tabipler Birliği

Direktif : 95/46/EC sayılı Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Direktifi

ETCK : Eski Türk Ceza Kanunu

md : Madde

TCK : Mülga Türk Ceza Kanunu

HHY : Hasta Hakları Yönetmeliği

RG : Resmi Gazete

TBK : Türk Borçlar Kanunu

TCK : Türk Ceza Kanunu

TDK : Türk Dil Kurumu

TMK : Türk Medeni Kanunu

UHK : Umumi Hıfzıssıhha Kanunu

vb. : Ve benzeri

GİRİŞ

Her ne kadar günümüzde birçok kesimde aşılmış olsa da hâlâ bazı bölgelerde psikoloğa danışmaya çok farklı anlamlar yüklenebilmektedir. Profesyonel bir desteğe ihtiyaç duyan birey toplumsal baskıyı üzerinden atabilirse danışabileceği psikoloğa güvenmesi de gerekmektedir. Kişinin, psikoloğa gittiğinde rahat, açık davranabilmesinin tek yolu danıştığı kişiye güvenebilmesi, ona söylediklerinin kendisi, çevresi ve geleceği için problem oluşturmayacağına inanmasından geçer.

Araştırmamız neticesinde, psikologların yaşadığı başlıca problemlerden biri de danışanlarının kendisine güvenmemesinin tedavi sürecinde yaşanılan bir zorluk olduğu görülmüştür. Bu güven sağlandıktan sonra tedavi süreci başlayabilmektedir. Psikolog açısından yaşanan bir diğer büyük çatışma da burada başlamaktadır. Danışanın anlattıkları içerisinde bir suçun mağduru veya faili olduğunu gösteren bir ifade, belirti veya delil varsa tedaviye zarar vermeden bu süreci nasıl yöneteceği ve yasal yükümlülüklerini nasıl yerine getireceği söz konusu çatışmayı oluşturmaktadır. Psikolog, danışanından öğrendiği suçu bildirmezse Türk Ceza Kanunu (TCK)'nun 280. maddesinde düzenlenen "sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi suçunu" işlemiş olacak, öte yandan suçu bildirdiği taktirde hem olayın süjesi olan danışanının hem de olası danışanlarının kendisine karşı tavrı ve güveni olumsuz etkilenebilecektir.

Çalışmamızın birinci bölümünde psikoloji mesleğinde etik kurallardan ve bu etik kurallara uymanın öneminden bahsedilmiştir. Her meslekte olduğu gibi, psikologların da uymakla yükümlü oldukları etik yükümlülükler bulunmaktadır. Avukatlık ve hekimlik gibi, kişilerin hassas nitelikli sırlarının paylaşıldığı meslek gruplarında olduğu gibi, etik kurallar, hassas bir grupla çalışmakta olan bir meslek grubu olduğundan psikologlar açısından diğer mesleklere nazaran daha önemlidir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde kişisel veri ve sır saklama yükümlülüğü başlığına yer verilmiş olup kişisel veri, hassas veri ve meslek sırrı kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde, kişisel verilerin korunmasına dair genel tarihçenin yanı sıra sır saklama yükümlülüğünün ihlali ve hangi durumlarda sır saklama yükümlülüğüne aykırı hareket edilmemiş kabul edildiğini incelemiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde Türk Ceza Kanunu madde 280'de düzenlenmiş olan suçu bildirmeme suçu incelemiştir.

Çalışmamızın son bölümünde ise çalışmamızın alt yapısını oluşturan ve hukuk mesleği mensupları ile psikologlarla ayrı ayrı yapmış olduğumuz anketlerden elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve literatür eşiğinde tartışılmıştır.

I. BÖLÜM: ETİK KURALLAR

Etik kuralların mesleğin yürütülmesi, geliştirilmesi ve değeri açısından oldukça önemli olduğu açıktır.

Mesleğin saygınlığı açısından önemli olan meselelerden biri de etik ilkelere ne derece uygun davranıldığından geçer. İnsanla birebir çalışmayı gerektiren psikoloji alanında da ahlaki tavır ve davranışların direkt bireye yansıyacağı açık olduğundan psikoloğun danışanla iletişimi için ilkelere bağlı olmak zorunda kalacağı açıktır (Erdoğmuş; Torlak ve Tiryaki, 2018).

A. Konuya İlişkin Temel Kavramlar

1. Etik

Etik, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde kelime anlamı "ahlak, meslek ahlakı, meslek kollarında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü" olarak gösterilmiştir. Yunancada çoğul olarak kullanıldığında kişinin esas yurdu, evi anlamına gelen "ethos" kelimesinden türeyen etik terimi farklı birçok disiplindeki farklı birçok konuyu kapsamaktadır.

Türkiye'de psikologlar için Etik Yönetmeliği 2004 yılında yapılan Türk Psikologlar Derneği (TPD) Genel Kurulu ile kabul edilmiştir. Psikologların genel olarak uyması gereken kurallar bütününü oluşturan söz konusu yönetmelikte, psikoloğun içinde yaşadığı topluma karşı bilimsel ve mesleki sorumluluğunun bilincinde olması gerektiği, etik ikilemlerle karşılaşıp kendisinin çözemediği durumlar olduğu taktirde TPD Etik Kurulundan destek alabileceği öngörülmüştür. Yönetmeliğin Sorumluluk başlığı altında psikoloğun hizmet verdiği sırada edindiği bilgileri gizli tutmakla yükümlü olduğu, gerekli bilgileri kaydetmesi gerektiği taktirde de ilgililerden izin alması gerektiği belirtilmiştir.

2. Etik İkilem

Etik ikilem, psikoloğun etik çatışmasıyla karşı karşıya kalması, yani seçmek durumunda olduğu her iki yolda da bir etik kuralını ihlal edecek olmasıdır.

Mesleğin etik ilkelerinin somut şekilde ortaya konması, çeşitli durumlar meydana geldiği taktirde psikoloğun takınması gereken tavır konusunda ona yol haritası işlevi görür, bu yol haritasına rağmen zaman zaman danışmanlar mesleğin insanla iç içe olması, durumun güncel bir olay olması gibi nedenlerden ötürü etik ilkeler ile yasaların hangisine göre hareket edeceği konusunda kararsızlık yaşayabilecektir (Erdoğmuş, Torlak ve Tiryaki, 2018; Camadan, 2018). Camadan tarafından yapılan çalışmada psikologların yaygın olarak "gizlilik", "gönüllülük", "yetkinlik" ve "çoklu ilişkiler" konularında etik ikilem yaşadıklarını; özellikle danışma sürecine ilişkin güvenin kazanılmasında kritik bir rolü olan gizlilik ilkesinin, danışanın kendisine/başkalarına zarar verebileceği ya da yasal zorunluluğunun olduğu durumlarda katı şekilde uygulanmasının zor olduğu saptanmıştır.

TPD Etik Yönetmeliğinde, etik ikilemde kalan psikoloğun ikilemde kaldığı taktirde, etik ilkeler arasındaki yarar zarar dengesini dikkatle değerlendirmesi, bu süreci gerekirse meslektaşlarına danışmasının uygun olacağını belirtmiştir. Etik Karar Verme Süreci, uygun etik ilkeler ve kuralları belirleme sürecidir. Psikolog, bu süreç neticesinde bir karara varamadığı halde de Etik Kurula başvurması gerekmektedir. Sürecin sonunda belirlenen kararın sorumluluğu psikoloğa ait olacaktır (TPD, 2004).

3. Aydınlatılmış Onam

Etiğin sağlık alanında önemli bir unsur olmasının nedenlerinden biri de hastanın kendisine yapılacak işlemelere onay vermesi gerekliliği olduğundan aydınlatılmış onamın önemi son zamanlarda daha fazla olmuştur (Gayır, 2020).

Türk Tabipler Birliği (TTB), Aydınlatılmış Onam Kılavuzunda, aydınlatılmış onamın iyi hekimlik uygulamasının önkoşullarından biri olduğu ve tıp etiğinin temel ilkelerinden özerklik ilkesine dayandığını belirtmiştir. Özerkliği ise kişinin kendisine ilişkin konularda kendi kararlarını vermesine olanak sağlanması olarak tanımlanmıştır. Aydınlatılmış onam, kendisine uygulanacak tıbbi işlem ile alakalı olarak özgürce karar verebilmesi için tanı ve tedavi yöntemleri ile meydana gelebilecek yan etki ve beklenen sonuçlar hakkında hastanın anlayacağı bir dil ile hastanın bilgilendirilmesidir (TTB, 2013).

TPD, psikoloğun katılımcının bilgilendirilmiş onamını alırken bilgi vermesi gereken konuları Etik Yönetmeliğinde sıralamıştır.

Psikolog;

(a) araştırmanın amacı, öngörülen süre ve yapılacak işlemleri,

(b) başladıktan sonra vazgeçme hakları,

(c) vazgeçmenin olası sonuçları,

(d) potansiyel riskler, rahatsızlık ya da olumsuz etkiler gibi kendilerini etkileyebilecek olası etmenler,

(e) gelecekteki araştırma yararları,

(f) gizlilik sınırları,

(g) katılım için teşvikler,

(h) araştırma ve araştırmaya katılanların haklarıyla ilgili soruları için kiminle görüşebilecekleri hakkında bilgi verir.

Bilgilendirilmiş onam ile danışana danışma sürecinin amacını, işleyişini, danışanın hak ve sorumlulukları hakkında bilgi verilmesi danışanın güvenini ve gönüllülüğünü kazanma hususunda önem arz etmektedir (Camadan, 2018). Psikolojik danışma konusunda psikoloğun işini en zorlaştıran ve kolaylaştıran durumun güven hususunda olduğunu daha önce

belirtmiştik. Psikolog hem danışanının güvenine sadık kalabilmek hem de yasal gereklilikleri yerine getirmekle yükümlüdür.

Danışan kişisel verilerinin kaydedilmesine onay vermiş olsa dahi; rızanın hangi konuda, hangi veriler üzerinde, ne kadar süreyle işleneceği, bu konudaki haklarının neler olduğu gibi bütün bir bilgilendirmeye dayanmadığı taktirde kanuna uygun bir açık rızanın varlığından bahsedilemeyecektir (Uyarer, 2019).

B. Etik Kuralların Hukuki Dayanakları

Psikologların tedavilerini gerçekleştirirken belli başlı sorunları yaşamalarını engellemek için uymaları gereken kurallar belirlenmiştir.

Etik yönetmeliklerle terapi süreci ve sonrasında korunması gereken sınırlar, belirlenmeye ve korunmaya çalışılmaktadır (Oktay ve Oktay, 2018). Bir denetim mekanizması işlevi gören etik kuralların uygulanması için önem taşıyan etik yönetmeliklerden psikoloji alanında dünyada en çok kabul gören Amerikan Psikolojik Danışma Birliği (ACA) ile Amerikan Psikoloji Birliği (APA)'nce tanımlanmış ve Türk Psikologlar Derneği (TPD) ile Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (Türk-PDR-Der)'nce düzenlenip Türkiye'ye uyarlanmıştır (Erdoğmuş ve diğerleri, 2018; Guzey, 2011).

C. Etik Kuralların Önemi

Etiğin her meslek için hizmet sınırlarını çizen kurallar bütünü olmasının yanı sıra etik kurallar, psikoterapistlik gibi hasta ve terapist arasındaki mesleki sınırların korunmasının gerçeklikle bağlantı konusunda ciddi sorunları olabilen, özel ilgi gerektiren bir hasta grubuyla çalışıldığı için diğer mesleklere göre daha önemlidir. Hastaların ihtiyaç duydukları özel ilgi, onların kötüye kullanılmasına son derece açık hale de getirmektedir. Danışan, terapistine

zayıflıklarından bahsettiği; en özel, en mahrem yaşantısını açıkladığı terapi sırasında, terapist karşısındaki kişiye karşı sağduyulu olmadığı, mesleki sınırlar koruyamadığı taktirde bu durum hem hastaya hem de terapi sürecine zarar verecektir (Oktay ve Oktay, 2018; Erdoğmuş vd., 2018). Psikolojide etik kuralların diğer meslek gruplarından daha öneme sahip olmasının başlıca nedeni psikoloğun özel ilgi gerektiren kişilerle birebir muhatap olunmasından kaynaklanmaktadır. Danışanın, kendisine karşı daha rahat davranıp tüm sorunlarını açıklayabilmesi için olduğu kadar, psikoloğun terapi sırasında farklı anlaşılmaması için de etik kurallara bağlı kalması gerekmektedir.

II. BÖLÜM KİŞİSEL VERİ VE SIR SAKLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

A. Genel Olarak

Teknolojinin gelişimiyle birçok bilgi internet ortamına aktarılmış ve bu durum en mahrem bilgilerin dahi korunmasını zorlaştırmıştır. 1950'li yıllarda başlayarak tüm dünya ve Ülkemizde de bu verilerin korunması amacı ile belli başlı düzenlemelere gidilmiştir. Yapılan düzenlemelerin yetersiz kalabildiği durumlar hala mevcuttur ve gelişen teknolojiyle korunması gereken bilgiler artmakta ve gittikçe zorlaşmaktadır. Özellikle sağlık, hukuk gibi alanlarda elde edilen bilgilerin korunması kişinin özel yaşamı hususunda daha çok önem arz etmektedir. Kanunlarımızda aksine hareket edildiği taktirde cezalandırılmayla karşı karşıya kalınacak olan "sır saklama yükümlülüğünün" temeli de kişisel verilerin korunmasına dayanmaktadır.

Psikolog-danışan ilişkisinde gizlilik ilkesi, paylaşılan bilgilerin sır niteliğinde olup korunması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır ve psikiyatrik tedavinin olmazsa olmaz koşulu olarak kabul edilip, bir yükümlülük olduğu yasalarca belirlenen hasta sırlarının saklanması ve zorunlu bir neden olmadıkça açıklanması durumunda da hekimin cezalandırılacağı belirlenmiştir. (Çayköylü ve İbiloğlu, 2009).

B. Konuya İlişkin Temel Kavramlar

1. Kişisel Veri Kavramı ve Unsurları

1950'li yıllarda teknolojinin gelişmesi ile başlayan kişisel verilerin korunması ihtiyacına dayanan çalışmalar neticesinde günümüzde ortaya bir kişisel veri kavramı çıkartılabilmiştir. Tabii olarakta bu durumda durmaksızın ilerleyen teknoloji, hayatımıza her gün yeni bir kavramın daha girmesine sebep olmaktadır. Ülkemizde kişisel veriler ile ilgili kanunlaşma süreci devam ettiği vakitte uluslararası kaynaklardan yararlanarak kişisel verinin tanımı yapılmış ve ileriki zamanda kanunlaşma süreci de aynı düzlemde tamamlanmıştır.

Kişisel Verileri Koruma Kanunu "Tanımlar" başlıklı 3. maddesi ile kişisel veri "Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi ifade eder." olarak düzenlenmiştir.

Kişisel sağlık verisi, 21 Haziran 2019 tarihli ve 30808 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik "Tanımlar" başlıklı 4. maddesi kapsamında "kimliği belirli ya da belirlenebilir gerçek kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığına ilişkin her türlü bilgi ile kişiye sunulan sağlık hizmetiyle ilgili bilgileri" olarak tanımlanmıştır.

2. Hassas Veri Kavramı

Veri Koruma Direktifi (108 Sayılı Sözleşme)'nde kişisel verilerin daha çok koruma sağlanan küçük bir grubu olarak sayılan hassas veriler kavramı; ırksal ve etnik kökene, siyasi görüşlere, dini ve felsefi inançlara, sendika üyeliğine, sağlık durumuna ve cinsel yaşama, ilişkin veriler olarak gösterilmiştir (Kaya, 2011). Hassas verilerin işlenmesi kural olarak yasaklanmıştır; hassas veriler, veri sahibinin açık rızası, veri işleyenin çalışma hukuku alanında veri işlemekle yükümlü olması, veri sahibinin hayati çıkarının olması hali gibi istisnai hallerde işlenebilir (Kılınç, 2012).

Sağlık verileri ulusal ve uluslararası mevzuatlarda hassas veri kategorisindedir. Burada önemli olan nokta hangi verinin kişisel sağlık verisi olduğunun belirlenmesidir. Kişisel sağlık verisi, 21 Haziran 2019 tarihli ve 30808 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik "Tanımlar" başlıklı 4. maddesi kapsamında "kimliği belirli ya da belirlenebilir gerçek kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığına ilişkin her türlü bilgi ile kişiye sunulan sağlık hizmetiyle ilgili bilgileri" olarak tanımlanmıştır. Kişisel sağlık verisi olarak hastane arşiv kayıtları, tedavi ile ilgili bilgiler, sağlık raporları, tahlil sonuçları gösterilebilir. Bu kapsamda hastanın telefon numarası tıbbi kayıt olarak anlaşılmamaktadır (Sümer, 2020).

108 No'lu Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'nde hassas veriler bakımından otomatik işleme tabi tutulamayacağı şeklinde ayrı bir koruma düzenlenmiş ve bu veriler "Özel Veri Kategorileri" başlığı altında şunlar olarak gösterilmiştir:

- Irksal köken,
- Siyasi düşünceler,
- Dini veya diğer inançları ortaya koyan kişisel veriler
- Sağlık veya cinsel hayatla ilgili kişisel veriler

24 Mart 2016 tarihli 6698 sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu (KVKK) madde 6 ile bu kavramlar biraz daha geniş alınmış ve "kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri özel nitelikli kişisel veridir." şeklinde düzenlenmiştir.

3. Sır ve Meslek Sırrı Kavramları

Sır terimi, Oxford Languages sözlüğünde "kimseye söylenmemesi, gizli tutulması gereken şey, giz" olarak tanımlanmıştır.

Genel anlamda ise sır; bir kimsenin görme, işitme, hissetme suretiyle öğrendiği ve gizli tutulması gereken şeydir ve en önemli unsuru aleniliğinin bulunmamasıdır (Büyükay, 2004). Sağlık hukuku kapsamında ise hastanın hekime anlattığı her şey sır kabul edilse de sır saklama yükümlülüğü anlamında hastanın "gizli tutulmasında menfaati olan her bilgi", sır kabul edilmektedir (Çuhacı, 2020). Bir başka tanımlama olarakta Hızal (2006)'ca aktarıldığı üzere sır; genel olarak toplumun ayıplamasına, kişiyi toplum dışına itilmesine sebep olup kişinin ekonomik durum ve geleceğini etkileyen, saklanmasında yarar olan bilgi ve olaylardır (akt. Hızal, 2006).

Meslek sırrı terimi ise kişilerin hayatlarını kazanmak için yaptığı faaliyet sırasında hizmet verdiği kişi hakkında öğrendiği, mesleğiyle alakalı olan ve açıklandığı taktirde sır sahibini maddi manevi zarara uğratabilecek olan bilgi, olgu ve olaylardır (Zafer, 2013).

Mesleğin icrası sırasında edinilen bilgiler meslek sırrı olarak sayılır ve ifşası durumunda TCK md 137 uyarınca özel hayatın gizliliği suçunun nitelikli hali işlenmiş olacaktır.

C. Sır Saklama Yükümlülüğünün Hukuki Dayanakları

Hekimin tedavi sürecinde hastası için mahrem olan birçok bilgiye tanık olduğu ve bu bilgileri üçüncü kişilere karşı gizli tutma sorumluluğu ile birlikte tedavi aşamasında en önemli şeylerden biri hasta ile hekimin birbirinden herhangi bir bilgi saklamamasıdır. Böyle bir sorumluluğu olan hekimin bu yükümlülüğünün ihlali halinde uygulanacak yaptırımların belirlenebilmesi için hasta ile hekimin arasındaki hukuki ilişkinin hangi temele dayanacağının belirli olması önem taşımaktadır (Çuhacı, 2020). Hekim ile hastasının arasındaki hukuki ilişkinin önemine ilişkin olanlar psikolog ile danışanı için de geçerlidir. Psikoloğun yükümlülüklerini yerine getirmediği taktirde sorumluluğunun neye dayanacağı ve ihlali halinde uygulanacak kuralların ne olduğunun belirlenmesi aynı şekilde önem arz etmektedir. Bunun için ulusal ve uluslararası metinlerin yanı sıra psikolojik danışman sözleşmesinin de incelenmesi gerekmektedir.

1. Psikoloji Danışman Sözleşmesi

Psikolog ile danışan arasında kurulan hukuksal ilişkiyi tanımlayan Psikolojik Danışma Sözleşmesi Türk Borçlar Kanunu (TBK) madde 502'de düzenlenen vekalet sözleşmesinin özel bir türüdür. TBK'ya göre vekalet sözleşmesi "vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir." Borçlar Kanunu'nda vekil olarak gösterilen psikolojik danışman, vekalet veren ise danışan kişidir. BK madde 506'da vekilin üstlendiği işi vekalet verenin menfaatini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmeli; sorumluluğu konusunda benzer alanda uğraş gösteren basiretli bir vekilin göstermesi gereken davranışın esas alınacağı düzenlenmiştir.

Vekalet sözleşmesinde vekil, vekalet verene karşı ücret öngörülme zorunluluğu olmaması nedeniyle eksik iki tarafa borç yükleyen sürekli borç ilişkisi doğuran rızai bir sözleşmedir (Çuhacı, 2020; Erkan, 2013). Vekalet sözleşmesini en önemli unsuru vekilin iş

görme borcu altına girmesidir. Ücret unsuru ise sözleşmede kararlaştırılabileceği gibi hekim, mimar gibi bir meslek ve sanatın icrası için teamül gereği ile de olabilir (Erkan, 2013). Türk Borçlar Kanunu (TBK), vekalet ile ilgili 500 ve devamı hükümlerinde vekilin borçları arasında "talimata uygun ifa", "şahsen ifa, sadakat ve özen gösterme" yükümlülükleri sayılmıştır. Buna göre vekil; yetki verildiği durumlar saklı kalmak üzere, vekalet borcunu bizzat ifa etmenin yanında vekalet verenin haklı menfaatlerini gözetmek, işini sadakat ve özenle yürütmekle de yükümlü kılınmıştır. Bu özen ve sadakat yükümlülükleri, psikoloğun sır saklama yükümlülüğüne dayanak oluşturmaktadır.

2. Ulusal Kaynaklar

Sır saklama yükümlülüğünün dayanağı olan ulusal metinlerin arasında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türk Borçlar Kanunu (TBK), Türk Ceza Kanunu (TCK) sayılabilir.

Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliği'nde, Anayasa madde 17 ile sır saklama yükümlülüğüne dolaylı olarak anayasal bir temel oluşturduğu kabul edilen düzenleme şöyledir; "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir." (TPD).

TCK'da doğrudan bir suç olarak düzenlenmese de farklı eylemlerin cezalandırılması ile sırrın saklanması hakkının ihlal edilmesi engellenmeye çalışılmıştır. Madde 136 "verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" hükmü ile kişisel verilerin hukuka aykırı olarak başkasına verilmesine, yayılmasına cezalandırma getirilmiştir (Çuhacı, 2020). Sonraki düzenlenen madde ile de bu suçun kamu görevlisi veya belirli meslekleri yapan kişilerce işlenmesi halinde cezanın arttırılacağı nitelikli haller düzenlenmiştir. Psikoloğun, danışanın terapi sırasında verdiği kişisel bilgilerini haklı bir neden olmaksızın açıklaması durumunda bu madde üzerinden yargılanabileceği açıktır.

1989 yılından itibaren düzenlenmeye çalışılan, ancak farklı sebeplerle tamamlanamayan Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) 7 Nisan 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. KVKK'da düzenlendiği üzere kişisel verilere ilişkin suçlar bakımından cezalandırma TCK 135 ila 140'ıncı madde hükümleri uygulanacak olup, bu maddelerde geçen suçlar: "Kişisel verilerin kaydedilmesi", "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme", "Verileri yok etmeme". Bu suçlar dışında ise aydınlatma yükümlülüğünü, veri güvenliğine ilişkin yükümlülükleri, Kurul'ca verilen kararları ve veri sorumluları siciline kayıt ve bildirim yükümlülüklerini yerine getirmeyenler hakkında idari para cezası uygulanacaktır.

Hasta Hakları Yönetmeliğinin "Bilgilerin Gizli Tutulması" başlıklı 23. maddesinde sağlık hizmetinin verilmesi sebebiyle edinilen bilgiler, kanun ile müsaade edilen haller dışında, hiçbir şekilde açıklanamayacağı, kişinin rızasına dayansa bile, kişilik haklarından bütünüyle vazgeçilmesi, bu hakların başkalarına devri veya aşırı şekilde sınırlanması neticesini doğuran hallerde bilginin açıklanması, bunları açıklayanın hukuki sorumluluğunu kaldırmayacağı düzenlenmiştir. Maddenin devamında ise hukuki ve ahlaki yönden geçerli ve haklı bir sebebe dayanmaksızın hastaya zarar verme ihtimali bulunan bilginin ifşa edilmesi, personelin ve diğer kimselerin hukuki ve cezai sorumluluğunu da gerektireceği ve araştırma ve eğitim amacı ile yapılan faaliyetlerde de hastanın kimlik bilgileri, rızası olmaksızın açıklanamayacağı düzenlenmiştir.

3. Uluslararası Kaynaklar

1950'li yıllardan itibaren başlayan kişisel verilerin korunmasına dair olan çalışmalarda ilk olarak 1953 tarihli İnsan Hakları ve Özgürlüklerinin Korumasına Dair Avrupa Sözleşmesi ile kişisel verilere dair korumalar başlamıştır. Tarihe bakıldığı taktirde her ülkede gelişmişlik seviyesine bağlı olarak farklı zamanlarda kişisel verilerin korunması hususunda çalışmalar

yapılmış olup kanunlaşmaların genelde 80'li 90'lı yıllarda yoğunlaştığı görülmektedir. Her ne kadar bu konuda ilk kanun çıkaran ülke İsveç olsa da global manada ilk kanuni düzenleme yapan ülke Federal Veri Koruma Yasası (1973 tarihli) ile Almanya olmuştur. Onu takiben Fransa 1978 tarihli Legifrance ve İngiltere 1984 tarihli Date Protection Act ile kişisel verilerin korunması hususunda yasal düzenlemelere gitmiştir (Sümer, 2020; KVKK, 2017).

1985 tarihinde ise 108 No'lu "Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi" yürürlüğe girmiştir. Türkiye 28 Ocak 1981 tarihinde imzalayan ilk ülkelerden olmuş, ancak sözleşme 2016 yılında iç hukuka dahil edilmiştir (KVKK, 2017). Kişisel verilerin korunması konusunda yapılan düzenlemeler için önemli bir kaynak olan diğer bir belge ise 25 Ekim 1998 tarihli "95/46EC sayılı Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Direktifi" (Direktif)dir (Güner, 2021; KVKK, 2017). Direktif, yürürlüğe girmesinden kısa bir zaman sonra internetin günlük hayatın bir parçası haline gelmesi neticesinde yetersiz kalmış ve yeni bir düzenleme ihtiyacının da doğmasıyla Direktif'in içerdiği düzenlemeler yenilenerek tüm üye devletler açısından bağlayıcı olan 2018 yılında Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü (GVKT) yürürlüğe girmiştir. Getirdiği yenilikler ve düzenlemeler sebebiyle GVKT Avrupa Birliği (AB) sınırlarını aşmıştır.

D. Hukuka Uygunluk Nedenleri/Sır Saklama Yükümlülüğünün İstisnaları

Terapi sırasında önemli olan danışanın gönüllülüğünün esas alınmasıdır ve bu sırada elde edilen bilgilerin gizliliği esastır. Ancak bazı durumlarda gönüllülük ve gizlilik şartlarına uyulması imkansızlaşmaktadır.

Erdoğmuş ve diğerlerine göre (2018);

- Danışan mahkeme kararıyla terapi sürecine dahil edildi ise (madde bağımlılığı gibi) terapistin gerekçeleri açıklayarak süreci başlatması ve danışan devam etmiyorsa gerekli makamları bilgilendirmesi gerekmektedir.
- Danışanın kendi kararlarını verebilecek psikolojik ve zihinsel sağlığa sahip olmadığının bir sağlık kuruluşunca belirlenmiş olması durumunda tedaviye başlanmasıdır.
- Danışanın reşit olmadığı ve psikolojik destek alması gereken durumlarda yasal vasisinin istediği sürece tedaviye devam edilmesidir. Veli, reşit olmayan kişinin terapi sürecine katılması konusunda gerekli işlemleri yapmadığı taktirde gerekli birimlerin bilgilendirilmesi zorundadır.

Yapılan literatür taraması neticesinde TCK'nın ilgili maddelerinde sayılan hukuka uygunluk nedenlerinden belli bir kısmının söz konusu suç ile ilgili olarak kabul edilip psikoloğun sır saklama yükümlülüğünü ihlalden dolayı cezalandırılmasını engelleyebilecek başlıkları ilgilinin rızası, zaruret hali, haklı sebepler ve bildirim yükümlülüğü başlıkları altında toplayarak açıklamaya çalıştık.

1. Rıza

Rıza, TCK kapsamında kişisel verilere ilişkin suç tipleri bakımından hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmiş olsa da Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nda "açık rıza" kavramı düzenlenmiştir. Kişinin açık, bireyin özgür iradesiyle, açıkça gösterilmiş, anlatılmış rızasının belirli bir konuya ilişkin verilmiş olması gerekmektedir. Yani bireyin verdiği rıza, tüm verileriyle alakalı değil sadece kendisine açıklanan konu için verilmiş sayılacaktır (Uyaraer, 2019). Kanunlarda düzenlenenlere göre rızanın önemi açıkça görülmektedir. Bu

sebeple rızanın ne olduğu, kimlerin rıza vermeye ehil olduğu ve hangi konularda/haklarda rıza verilebileceğinin belirlenmesi önem taşımaktadır.

Rıza TDK'de "razı olma, isteme" anlamlarında olduğu gösterilmiştir. Hukuki anlamda rıza ise, Güner (2021)'ce aktarıldığı üzere, "kişinin hukuki bir değerine ilişkin müdahaleyi kabullenmesidir."

TCK'da 26. maddenin 2. fıkrasında düzenlendiği üzere "kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez". Maddeden anlaşılacağı üzere rızanın hukuka uygunluk nedeni sayılabilmesi için öncelikle üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmalı, ikinci olarak ilgilinin rızayı açıklamaya ehil olması gerekmektedir. Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği hakları konusu için Anayasa madde 15 ile çekirdek haklar belirlenmiştir. Bunlar kişinin yaşama hakkı; maddi ve manevi bütünlüğü; din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı, bunlardan suçlanamayacağı belirlenmiştir. Kişi bu konularda rıza vermiş olsa dahi rızası geçersiz kabul edilecektir. Rıza için göz önüne alınması gereken bir diğer konu ise erginlik ve fiil ehliyetinin bulunmasıdır. Türk Medeni Kanunu (TMK)'na göre ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır. Erginliğin TMK madde 11'de on sekiz yaşın doldurulmasıyla başladığı düzenlenmiştir; TCK madde 6 ile belirlendiği kadarıyla da on sekiz yaşın altındaki herkes çocuk kabul edilir. Burada önemli olan husus evlenme veya mahkeme kararıyla ergin kılınılsa da kişinin Ceza Kanunu uyarınca on sekiz yaşını doldurana kadar çocuk kabul edilecek olmasıdır. Böylece, rıza verecek kişinin suçlu yahut mağdur olması fark etmeyerek on sekiz yaşından büyük olması gerekecektir.

Kişisel verilerle alakalı olaraksa rıza; Kişisel Verileri Koruma Kanunu'nda (KVKK) açık rıza olarak yer bulmuştur. KVKK'de kişinin "açık rızasının" bulunması halinde kişisel verilerin açıklanabileceği düzenlenmiştir. Bahsedilen açık rıza, Avrupa Konseyi Direktifi de

dikkate alınarak KVKK madde 3'te "belirli bir konuya ilişkin, bilgilendirilmeye dayanan ve özgür iradeyle açıklanan rıza" şeklinde tanımlanmıştır (Güner, 2012).

2. Zaruret Hali

Zorunluluk hali, TCK madde 25 ile "gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez." olarak düzenlenmiştir. Çuhacı (2020)'ca gösterildiği üzere, hekim yaşadığı çaresizlik karşısında sırrı açıkladığı taktirde işlediği fiil hukuka uygun kabul edilecek ve sorumluluk davası açıldığı taktirde ceza almayacaktır (Çuhacı, 2020). Bu durumda dahi sır saklama yükümlülüğü sadece yetkili makamlara bildirimde bulunma için kalkmış olacaktır, onun haricinde sır saklama yükümlülüğü devam edecektir (Akt. Çuhacı). Psikolog sıkıntılı bir durumla karşı karşıya kaldığı taktirde bunu yetkili makamlara bildirmek zorunda kalacaktır. Bu durumda sır saklama yükümlülüğünü ihlal etmiş olarak kabul edilmeyecek, cezai veya hukuki bir sorumluluğu doğmayacaktır. Ancak, bu sır saklama yükümlülüğünün kalkması sadece yetkili makamlara bildirme yönünden olduğu göz ardı edilmemelidir. İntihar riski bulunan bir danışan, söz konusu olduğu durumda psikoloğun danışanı ile ilgili özel bilgileri yetkili mercilerle paylaşması zaruret hali altında değerlendirilebilecektir. Zaruret haline bir diğer örnek olarak da başkasına zarar verme ihtimali olan paranoid sanrıları mevcut kişiler ile ilgili ihbarda bulunulması gösterilebilir.

3. Haklı Sebepler (Bilirkişilik ve Tanıklık)

Psikoloğun bilirkişi veya tanık olarak mahkemece çağırıldığı durumlarda haklı sebebin var olduğu kabul edilebilir. Mahkeme sürecinde bilirkişi olarak atanan psikolog söz konusu

dosya ile ilgili bilgilere dair şahısla görüşüp ilgili bilgileri rapor olarak mahkemeye sunmak zorundadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) ile yargılamada tanık olarak çağırılan kişinin belli şartların varlığı halinde tanıklıktan çekinebileceği düzenlenmiştir. Tanıklık için duruşmaya çağırılan sağlık mesleği mensubu sayılan psikolog, bu sıfatı sebebiyle danışanı ve çevresi ile ilgili öğrendiği bilgileri açıklamaktan bu maddeye dayanarak çekinebilir. Ancak, maddenin ikinci fıkrasında düzenlendiği üzere ilgilinin rızası halinde sağlık mensubu tanıklık yapmaktan çekinemeyecektir. Yani danışan rıza verdiği taktirde psikolog mahkemeye gerekli bilgi ve belgeleri vermekten kaçınamayacaktır.

4. Bildirim Yükümlülüğü

Bölüm 3'te detaylı bir şekilde incelediğimiz TCK madde 280'de düzenlenen sağlık mensuplarının suçu bildirmeme suçu psikologlar için de uygulanagelen bir düzenlemedir. Sır saklama yükümlülüğüne aykırı hareket edildiği taktirde bu suçun bildirilmesine dair olduğu taktirde kanunen getirilmiş bir yükümlülüğü yerine getirmesi nedeniyle psikoloğa sözleşmeye aykırılık gibi herhangi bir sorumluluk yüklenemeyecektir.

E. Sır Saklama Yükümlülüğünün İhlalinin Sonuçları

1. Genel Olarak

Sır saklama yükümlülüğüne aykırı davranılması, kişi açısından hem hukuki hem cezai sonuçlar doğuracaktır. Sırları ifşa olan kişi TBK (vekalet sözleşmesi) hükümlerine dayanarak

maddi ve manevi tazminat isteyebileceği gibi, TCK hükümlerine de dayanarak psikoloğun cezalandırılmasını yetkili makamlardan talep edebilecektir.

2. İhlalin Sonuçları

Terapist ile danışanın aralarındaki sözleşme uyarınca terapist sadakat yükümlülüğü ve özen borcu altına girmektedir. Terapist, kişilik haklarını korumak amacıyla danışanın mahremiyetini korumak ve gözetmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğünün ihlali ile psikoloğun hem hukuki hem de cezai bakımdan sorumluluğu ortaya çıkacaktır.

a. Ceza Hukuku Bakımından Sonuçları

Türk Ceza Kanunu "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" başlıklı madde 136'da düzenlendiği üzere; "Kişisel verileri, hukuka aykırı olarak bir başkasına veren, yayan veya ele geçiren kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." Mağdurun çocuk olması durumunda cezada artırıma gidilecektir. Şikâyete tabi olmayan bu suç için mağdurun talebi olmasa dahi savcılık tarafından re'sen olarak soruşturma ve kovuşturma yürütülecektir. Suçun hukuki konusu ilgili maddede korunan hukuki varlık veya menfaattir. Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçunun düzenlendiği maddede korunan hak, kişinin özel yaşamının gizliliğidir. Herkes tarafından işlenebilen bir suçtur. Suç, ilgili maddede "kişisel verileri verme, yayma, ele geçirme" hareketleriyle işlenebilir olduğu için seçimlik davranışlı, icrai, maddesinde özel bir kast aranmadığı için genel kastla işlenebilen ve maddede belirlenmiş hareketlerden herhangi birinin işlenmesiyle meydana geldiği için bir sırf hareket suçudur.

TCK madde 137'de ise suçun nitelikli halleri düzenlenmiştir ve bunlar; a) Kamu görevlisi tarafından ve görevinin verdiği yetki kötüye kullanılmak suretiyle, b) Belli bir meslek ve sanatın sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle, olarak belirlenmiştir. Bu

durumlar söz konusu ise cezanın yarı oranında arttırılacağı öngörülmüştür. Yani psikoloğun sır saklama yükümlülüğüne aykırı davranması durumunda Türk Ceza Kanunu 137. maddesi uyarınca cezai sorumluluğu doğacaktır.

b. Özel Hukuk Bakımdan Sonuçları

Danışanı ile arasındaki ilişki sözleşmeye dayandığı ve sözleşmenin hükümlerine aykırı hareket etmesi neticesinde psikoloğun özel hukuk bakımından sorumluluğu için sözleşmeye aykırılık hükümlerine göre incelenmesi gerekecektir.

Vekalet sözleşmesinden doğan borçları arasında teşhis, tedavi, koruma, özen, sır saklama borçları sayılabilir. Sadakat borcunun bir yansıması sayılan sır saklama borcunun özenle yerine getirilmemesi halinde sözleşme taraflarının hukuki sorumluluğu doğacaktır (Çuhacı, 2020). Eğer psikolog sır saklama yükümlülüğüne aykırı davranırsa bu haklı bir duruma dayanmıyor, herhangi bir hukuka uygunluk sebebi de söz konusu değilse danışan söz konusu fiilin işlenmesinden kaynaklı olan maddi manevi zararlarının karşılanmasını psikologdan isteyebilir.

III. BÖLÜM: SUÇU BİLDİRME (İHBAR) YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Önceki bölümde bahsettiğimiz üzere psikoloğun danışanı ile ilgili bilgileri paylaşması Türk Ceza Kanunu uyarınca cezalandırılan bir eylemdir. Ancak, bir danışanın terapi sürecinde açıkladığı bir suç olgusu mevcutsa psikoloğun bu bilgiyi de saklaması TCK'nda suç olarak nitelendirilmiştir. Türk Ceza Kanunu 278. maddesi ile toplumdaki kişilere genel olarak, 279. madde ile kamu görevlilerine suçu ihbar yükümlülüğü getirilmiştir. 280. madde ile ise sağlık

mesleği mensubu kişilere görevini yaptığı sırada suç işlendiğine yönelik bir belirtiyle karşılaşmaları durumu için ayrıca bir düzenleme getirilmiştir.

Sağlık mesleği mensubu kişiler derken; hekim, diş hekimi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır (Karahan, 2019). Psikologların da 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'nun Ek Madde 13 a fıkrası ile sağlık mesleği mensubu olduğu belirtilmiştir.

765 sayılı Eski Türk Ceza Kanunu (ETCK)'nun 530. maddesi "Hekim, cerrah, ebe yahut sair sıhhıye memurları şahıslar aleyhinde işlenmiş bir cürüm asarını gösteren ahvalde sanatlarının icabettiği yardımı ifa ettikten sonra keyfiyeti adliyeye veya zabıtaya bildirmezler yahut ihbar hususunda teahhur gösterirlerse bu ihbar kendisine yardım ettikleri kimseyi takibata maruz kılacak ahval müstesna olmak üzere otuz liraya kadar hafif cezayı nakdiye mahkûm olurlar." şeklinde düzenlenmiştir. Yeni Türk Ceza Kanunu'ndaki düzenlemenin aksine ETCK'da öncelik muayeneye verilmiş, ihbar yükümlülüğü ikinci planda bırakılmıştır. Eski Kanun'da düzenlenen suçun cezası olarak adli para cezası öngörülmüşken 5237 sayılı Kanun'da sağlık mesleği mensubunun suçu ihbar etmeme suçuna hapis cezası öngörülmüştür.

Terapi sürecinde psikoloğun, danışanın cinsel taciz, şiddet, madde kullanımı gibi farklı suçlardan ötürü mağdur veyahut suçlu olduğunu paylaşması gibi bir durumla karşılaşma olasılığı bulunmaktadır. Her ne kadar danışanın güven duygusu ve mahremiyeti terapi sürecinde önem taşısa da psikoloğun bir suç söz konusu olduğu taktirde inisiyatif kullanma yetkisi olmadığı gibi veya gerçekliğini araştırıp, ispatlamak gibi bir görevi de yoktur (Erdoğmuş ve diğerleri, 2018). Terapistin bir suç olgusunu tespit ettiği zaman yapması gereken danışanın güvenliğini sağladıktan sonra yasal mercileri bilgilendirmek ve hukuki sürecin başlamasını sağlamaktır; bunun aksine hareket etmesi haksız bir davranıştır (Döner, 2005; Erdoğmuş ve diğerleri, 2018). Yetkili makamlar bilgilendirildikten sonra başlayacak süreçte gerektiği taktirde, psikolog, terapi süresince edindiği bilgi ve bulguları paylaşması için

mahkemece çağırılması halinde hukukun üstünlüğünü bilerek hareket etmesi gerekmektedir (Erdoğmuş ve diğerleri, 2018).

A. İhbar Yükümlülüğünün Kapsamı

Sağlık mesleği mensubunun ihbar yükümlülüğünün (TCK madde 280) kapsamı açıklanırken öncelikle Anayasa madde 20 ile koruma altına alınmış olan özel hayatın gizliliği hakkı ve sınırları incelenmelidir. Bu madde ile koruma altına alınan değer, Türk Ceza Kanunu madde 134 (özel hayatın gizliliğinin ihlali suçu) ve madde 136 (kişisel verilerin ele geçirilmesi ve yayılması suçu) ile de koruma altındadır (Yılmaz, 2020).

> *Anayasa madde 20: Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar. Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak*

kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.

Anayasa madde 20 ile kişisel verilerin kaydı ve kullanılmasını da ancak, kişinin açık rızası ve kanunda düzenlenen hallerle sınırlı tutulmuştur.

TCK madde 280 "Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." olarak düzenlenmiştir. Aşkın (2021)'ca bildirimde bulunulması gereken suçun mesleğin icrası sırasında öğrenilen suç olması gerektiği gösterilmiştir (Aşkın, 2021). Yani sağlık mesleği mensubu suçun işlendiği belirtisi olması durumunda gecikmeden yetkili mercileri bilgilendirmek zorundadır. Aksi halde cezalandırılacaktır.

İhbar yükümlülüğünün konusunu oluşturan suçların şikâyete tabi olup olmaması ile ilgili bir sınırlama olmadığı gibi sağlık mesleği mensubunun suça dair kesin kanıtlar görmesi değil, belirti görmesi dahi ihbar yükümlülüğünü doğuracaktır (Aşkın, 2021).

B. Korunan Hukuki Değer

Suçu bildirmeme suçu Türk Ceza Kanunu "Millete ve Devlete Karşı Suçlar" başlıklı Dördüncü Kısımın "Adliyeye Karşı Suçlar" başlıklı İkinci Bölümünde düzenlenmiştir. Özek (1997)'ce, adliyeye karşı suçların hukuksal konusunun adli faaliyetin norma uygunluğunun sağlanması olduğu belirtilmiştir. Yılmaz (2020)'ca ise korunan hukuki değerin kamu düzeni olduğu söylenmiştir. Karahan (2004)'a göre sağlık mesleği mensubunun suçu bildirmemesi suçu ile korunan hukuki değer adliyenin fonksiyonlarının sağlıklı işlemesidir ve burada toplumsal yarar söz konusudur. Hazırlık hareketlerinin cezalandırılmaması nedeniyle, hazırlık

hareketlerinin tamamlanmış, suçun en az teşebbüs aşamasında kalmış olması suçu bildirme yükümlülüğünün doğması için yeterli olacaktır (Aşkın, 2021).

C. Maddi Unsurlar

1. Suçun Konusu

Suçun konusu, üzerinde suçun işlendiği insan veya şey olduğu kabul edilmektedir. Konunun suçtan etkilenişine bakılarak suçlar tehlike ve zarar suçu olarak tasnif edilebilecektir (akt. Yılmaz, 2020). Kanun koyucu bazı eylemleri, ceza hukukunun önleme işlevi sebebiyle bir zarar meydana gelmemiş olsa bile cezalandırılmasını öngörmüştür. Tehdit, trafik güvenliğini tehlikeye sokma gibi suçlar tehlike suçları olarak düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra adam öldürme, adam yaralama gibi bir zararın meydana gelmesiyle cezalandırılan suçlar da zarar suçlarını oluşturmaktadır (Doğan, 2014). Sağlık mesleği mensubunun suçu bildirmemesi suçu soyut tehlike suçudur, bir zararın meydana gelmesine gerek yoktur.

Suçun konusu, sağlık mesleği mensubunun görev yaptığı sırada karşılaştığı belirtinin gösterdiği suçtur, suçun meydana gelmesi için belirtisini gördüğü suçu yetkili makama bildirmemesi yeterlidir (Karahan, 2014).

Kanun koyucu madde 280'de belli başlı suçların bildirilmemesi şeklinde bir düzenleme yapmamış olup bütün suç belirtilerinin ihbar edilmemesi durumunda sağlık mensubunun cezalandırılacağını öngörmüştür. Sadece uyuşturucu madde kullanan kişi ile ilgili olarak TCK 192. madde 4. fıkrasında 2016 yılında getirilen düzenleme ile uyuşturucu madde kullanan danışan, bir sağlık kuruluşuna yerleştirildiği taktirde psikoloğun uyuşturucu madde kullanma suçunu ihbar etmemesi durumunda bir cezai sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

Kabahat gibi fiiller bu madde dışında bırakılmış, maddede suçun taksir veya kastla işlenmesi konusunda herhangi bir ayrım da gözetilmemiş olduğu gibi şikâyete bağlı suçlar için de bir ayrım yapılmamıştır (Yılmaz, 2020).

2. Fail

Hukukumuzda bazı suçlar herkes tarafından işlenebildiği halde bazı suçlar belli kişilerce işlendiği taktirde cezalandırılan suçlardır. TCK madde 280 düzenlenen suç özgü suç kategorisine girmektedir. Suçun faili sadece sağlık mesleği mensupları olabilecektir.

280. maddede sağlık mesleği mensubunun kimler olduğu da gösterilmiştir. Yılmaz (2014) ve Döner (2005)'ce, kanun koyucunun maddede sağlık mesleği mensuplarını sayarken sınırlı sayma usulünü benimsemediği, devlet eliyle işletilsin işletilmesin herhangi bir sağlık kuruluşunda çalışan, kamu görevi olsun olmasın sağlık hizmeti faaliyetiyle arasında bağlantı kurulabilecek kişiler bu suçun faili olabileceğini kabul ettiğini ifade edilmiştir.

Psikoloğun sağlık mensubu sayılıp sayılmayacağı hususunda da 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'u yol gösterici olacaktır. Kanun'un Ek 13. maddesi ile psikologlar da sağlık mesleği mensubu olarak kabul edilmiştir.

Bu suç konusunda alanının danışanın travmasıyla, mahremiyetiyle birebir ilgilenmekten geçmesi ve psikologların doğrudan suç üzerinde çalışıyor olması, psikologları diğer sağlık mesleği mensuplarından ayırmaktadır (Yılmaz, 2020).

3. Mağdur

Madde 280 adliyeye karşı suçlardan olduğu ve korunan hukuki değer adliyenin sağlıklı bir şekilde işlemesi ve burada da toplumsal yararın söz konusu olması sebebiyle bu

suçun işlenmesiyle toplumdaki herkesin zarar göreceği açıktır. Yani suçun mağduru belli bir kişi değil, toplumu oluşturan herkestir (Karahan, 2014; Yılmaz, 2020).

4. Fiil

Maddede düzenlendiği üzere sağlık mesleği mensubunun suçu bildirmemesi suçu sağlık mensubunun görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği belirtisiyle karşılaşması ancak bunu yetkili makamlara bildirmemesi fiiliyle işlenmektedir.

D. Manevi Unsur

Ceza hukukunda suçun manevi unsuru kast veya taksir olabilir. TCK madde 22 taksiri düzenlemiştir. Buna göre, taksirle işlenen fiilin cezalandırılabilmesi için suçun taksirli halinin TCK'da açıkça düzenlenmiş olması gerekmektedir. Taksir, temel olarak dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılıktan dolayı suçun kanuni tanımındaki sonuçlarının öngörülmeyerek meydana getirilmesidir. TCK madde 21'de düzenlendiği üzere suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır ve kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve isteyerek meydana getirilmesidir (TCK, 2004).

Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmeme suçu kanunda taksirli hali üzerine bir düzenleme olmaması sebebiyle sadece kastla işlenebilen bir suçtur. Fail, bir suç belirtisini gördüğü halde bilerek ve isteyerek bunu yetkili mercilere bildirmeyerek bu suçu işlemiş olacaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

"Psikoloğun İhbar Yükümlülüğü ile Sır Saklama Yükümlülüğünün Çatışması" başlıklı tez çalışması kapsamında ihbar ve sır saklama yükümlüğü ile ilgili hukuk ve psikoloji alanlarında çalışan kişilerle ayrı ayrı olarak iki adet anket düzenlenmiş ve uygulanmıştır. Bu çalışma için hazırlanan anket internet üzerinden kişilerle paylaşılarak tamamlanmıştır. Anketlerin ilk bölümünde kişilerin yaş, cinsiyet, mezuniyet tarihleri ve mesleğe başlama tarihleri ile ilgili bilgilerden oluşmuş ve ikinci bölümde psikoloğun sır saklama yükümlülüğü ile suçu bildirme yükümlülükleriyle alakalı 13'er soru düzenlenmiştir.

1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Türkiye'de bulunan avukat ve psikologlar oluşturmaktadır. Türkiye Barolar Birliği'nin yayınladığı "31.12.2021 İtibariyle Baroların Avukat Sayıları" başlığı altında yapılmış olan çalışma göstermektedir ki Türkiye'de toplam 160.651 avukat bulunmaktadır (Türkiye Barolar Birliği, 2021).

Tez çalışması 31.05.2021-18.05.2022 tarihleri arasında yapılmıştır.

Hukuk alanından katılan 100 kişinin 55'i erkek ve 45'i kadın iken, psikoloji alanından katılan 100 kişinin 39'u erkek, 61'i kadındır. Tezin araştırması için hazırlanmış olan ankete katılan yaşları 55 ila 22 arasında üniversitelerin hukuk alanından 1992-2022 tarihleri arasında mezun olmuş toplam 100 avukat; psikoloji alanından ise yaşları 56 ila 21 arasında değişen 1986-2022 tarihleri arasında mezun olmuş toplamda 100 psikolog katılmıştır.

2. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan kişilerden ekte bulunan anketlerdeki sorulara yanıt vermeleri istenmiştir. Anket soruları ilgili mevzuat ve literatür dikkate alınarak hazırlanmıştır. Anketler ile kişilerin demografik özellikleri yanı sıra psikoloğun sır saklama ve suçu bildirme yükümlülüğüne ilişkin bilgi, tutum ve davranışlarının değerlendirilmesini amaçlayan ve her iki meslekteki kişilerin çeşitli durumlara nasıl yaklaştığını görmeyi amaçlayan 17 soru sorulmuştur. Anketin ilk bölümü katılanların cinsiyet, yaş, mezuniyet tarihi ve mesleğe başlama tarihi ile alakalı 4 sorudan oluşmuş, ikinci bölüm ise katılanların psikoloji alanında en çok karşılaşılan çeşitli olgularla ilgili olup farklı alanlarda uzmanlaşmış kişilerin konu ile alakalı yaklaşımlarını ölçmeyi amaçlayan çoktan seçmeli 13 sorudan oluşmuştur.

Araştırma için Google Forms üzerinden https://forms.gle/oiKUts9Sn8Mj6Zze9 ve https://forms.gle/DbK1ndckrsZdJFWn8 bağlantıları ile anket hazırlanmış ve çeşitli mail gruplarında, WhatsApp ve Telegram uygulamalarında katılımcılarla paylaşılmıştır.

Kamu ve özelde farkı alanlarda çalışan kişilerle paylaşılmış olsa da, kişilerin her ne kadar akademik bir amaç taşısa da anketlere katılırken çok da istekli olmadıkları görülmüştür.

Anketin başlangıç bölümünde çalışmanın amacı, kişisel bilgilerin gizli tutulacağı ve gönüllülük esası ile çalışmaya katılım sağlandığı katılımcılara açıklanmıştır.

3. Verilerin Analizi

Psikologların ve hukukçuların yanıtlarının birbiri ile karşılaştırılması “Ki Kare Testi (Pearson Chi-Square, Likelihood Ratio)” ile yapılmıştır. Dört gözlü olan tablolarda ki kare analizi yapılırken Yates süreklilik düzeltmesi uygulanmıştır. Anlamlılık değeri için $p>0,05$

olarak belirlenmiştir. Toplanan verilerin dağılımlarının hesaplanabilmesi için yüzdelik hesabı yapılmıştır.

BULGULAR

Bulgular bölümünde, araştırmanın konusu ile ilgili olarak hazırlanan anketlerin verilerinin yüzdelerine yer verilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri gereç ve yöntem kısmında sunulmuş olup, katılımcıların anketin ikinci bölümü olan çoktan seçmeli sorulara verdikleri yanıtları gösterir tablolar bulgular kısmında incelenmiştir.

Bölüm 1-Demografik Bilgiler

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyetlerine göre frekans dağılımları

	Kadın	Erkek	Toplam
Hukukçular	45	55	100
Psikologlar	61	39	100
Toplam	106	94	200

Hukuk alanından katılan 100 kişinin 55'i erkek ve 45'i kadın iken psikoloji alanından katılan 100 kişinin 39'u erkek, 61'i kadındır.

Tablo 2. Katılımcıların yaş gruplarına göre frekans dağılımları ve yüzdelikleri

	n	%
21-30	82	41
31-40	60	50
41-50	50	25
51 +	8	4
Toplam	100	100

Tezin araştırması için hazırlanmış olan ankete katılanların yaş ortalaması 33,2 olup katılımcıların %41'i 21-30 yaş aralığında %50'si 31-40 yaş aralığında, %25'i 41-50 yaş aralığında ve %4'ü 51 yaş ve üzerindedir.

Tablo 3. Katılımcıların mezuniyet tarihine göre frekans dağılımları ve yüzdelikleri

	n	%
1980-1990	4	2
1991-2000	14	7
2001-2010	51	25,5
2011-2022	131	65,5
Toplam	200	100

Katılımcıların %65,5'i 2011 yılı sonrası mezun olmuş, %25,5'i 2001-2010 tarihleri arasında, %7'si 1991-2000 tarihleri arasında, %2'si ise 1990 yılı öncesinde mezun olmuştur.

Tablo 4. Katılımcıların mesleğe başlama yıllarına göre frekans dağılımları ve yüzdelikleri

	n	%
1980-1990	7	3,5
1991-2000	13	6,5
2001-2010	48	24
2011-2022	132	66
Toplam	200	100

Katılımcıların %66'sı 2011 yılı sonrası, %24'ü 2001-2010 tarihleri arasında, %6,5'i 1991-2000 tarihleri arasında, %3,5'i ise 1990 yılı öncesinde mesleğe başlamıştır.

Bölüm 2-Sorular

Bu bölümde ankette verilen kapalı uçlu sorulara verilen yanıtların dağılımı gösterilecektir. Tabloların sonunda Ki-kare Testi sonuçları da eklenmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların "Türk Ceza Kanunu'nun 280. maddesinde düzenlendiği üzere "(1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre bir psikoloğun cezalandırılmasını haklı buluyor musunuz?" sorusuna dair görüşleri

	Haklı Buluyorum	Haksız Buluyorum	Psikologlar bakımından farklı düzenleme yapılmalı	Toplam	Önemlilik
Hukukçular	47	40	13	100	X^2=30.40 Sd=2 p<0.05
Psikologlar	26	25	49	100	
Toplam	73	65	62	200	

Çalışmamıza katılan hukukçu ve psikologların; Psikologların TCK'nun 280. maddesinde düzenlenen suçtan cezalandırılmaları konusundaki görüşlerinin farklılaştığı, hukukçuların %47 oranla psikologların bu düzenlemeye tabi olmalarını haklı buldukları görülürken, psikologlarda bu oranın %26'da kaldığı belirlenmiştir. Öte yandan çalışmaya katılan psikologların %49'u, psikologlar bakımından farklı bir düzenleme yapılması gerektiği görüşündedir. İki meslek grubunun cevap oranları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık mevcuttur. Buna göre, psikologlar için farklı düzenleme yapılmasını isteyenlerin oranı psikologlar arasında daha yüksektir (Tablo 5).

Tablo 6. Katılımcıların "Türk Ceza Kanunu madde 280'de bütün suçların ihbar edilmesi gerektiği şeklinde düzenlenmiştir. Sizce bu doğru bir uygulama mıdır?" sorusuna dair görüşleri

	Doğru Buluyorum	Doğru Bulmuyorum	Toplam	Önemlilik
Hukukçular	64	36	100	X^2=14.58 Sd=1 p<0.05
Psikologlar	37	63	100	
Toplam	101	99	200	

Çalışmamıza katılan hukukçu ve psikologların; Psikologların TCK'nun 280. maddesinde düzenlendiği üzere bütün suçların ihbar edilmesi konusunda da görüşlerinin farklılaştığı, hukukçuların %64 oranla psikologların bütün suçların madde kapsamında sayılmasını doğru bulduğu görülürken, psikologlarda bu oranın %37'de kaldığı belirlenmiştir. Öte yandan çalışmaya katılan psikologların %63'ü bütün suçların madde kapsamında ihbarının gerekmediği yönünde görüş belirtmiştir. İki meslek grubunun cevap oranları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık mevcuttur. Buna göre suçların ihbarı gerektiği konusunda olumlu görüş bildirenlerin oranı hukukçular arasında daha yüksektir (Tablo 6).

Tablo 7. Katılımcıların "Söz konusu Kanun hükmünün sağlık mensupları için ceza içermesi psikoloğun asli görevini yerine getirmekten çekinmesine sebep olur mu?" sorusuna dair görüşleri

	Çekinmeye sebep olur.	Çekinmeye sebep olmaz.	Toplam	Önemlilik
Hukukçular	59	41	100	X^2=6.59 Sd=1 p<0.05
Psikologlar	76	24	100	
Toplam	135	65	200	

Çalışmamıza katılan hukukçu ve psikologların; TCK'nun 280. maddesinde düzenlenen suçun psikoloğun asli görevini yapması yönünden çekinmesine sebep olup olmayacağı hususundaki soruya, hukukçuların %59, psikologların ise %76 ile çekinmeye sebep olacağını düşündüğü görülmektedir. İki meslek grubunun cevap oranları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık mevcuttur. Buna göre, TCK 280 ile psikologların da cezalandırılma olasılığı olması mesleğini yaparken psikoloğun çekinmesine yol açacağını düşünenler psikologlar arasında daha yoğunluktadır (Tablo 7).

Tablo 8. Katılımcıların "Hangi suçların ihbar edilmeye değer olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna verdikleri yanıtların yüzdelikleri

	Hukukçular	Psikologlar
Çocuğun Cinsel İstismarı	100	100
Reşit Olmayanla Cinsel İlişki	90	59
Müstehcenlik Suçu	72	34
Fuhuş	73	35
Aile İçi Kadına Şiddet Olguları	91	72
Yaralama/Öldürme Suçları	95	99
Cinsel Saldırı	97	95
Tüm Suçlar	8	2

Tablo 9. Psikolog katılımcıların "Daha önce herhangi bir danışanınız ile ilgili bir ihbarda bulundunuz mu?" sorusuna dair görüşleri

	İhbarda bulundum.	İhbarda bulunmadım	Toplam
Psikologlar	9	91	100

Katılımcıların %9'u bir danışanı ile ilgili ihbarda bulunduğunu belirtmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların "Danışanın mağdur olduğu bir olayla ilgili ihbarda bulunmak için onamı alınmalı mıdır?" sorusuna dair görüşleri

	Onam aranmamalı	Onam aranmalı	Toplam	Önemlilik
Hukukçular	62	38	100	$X^2=18.07$ Sd=1 $p<0.05$
Psikologlar	32	68	100	
Toplam	94	106	200	

Katılımcılardan, mağdur danışanın onamının aranması konusunda hususundaki soruya, hukukçuların %62'si onam aranmasına gerek olmadan ihbarda bulunulabileceğini düşünürken, psikolog katılımcıların %68'i onam olmadan ihbarda bulunulmaması gerektiği yönünde görüş belirtmiştir. İki meslek grubunun cevap oranları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık mevcuttur. Buna göre, ihbarda bulunma konusunda mağdurun onamının aranmaması gerektiğini düşünenlerin oranı hukukçular arasında daha yüksektir (Tablo 10).

Tablo 11. Katılımcıların " "Aile içi şiddet olgularında şiddete uğrayan birey ile mahrem alanlara girilebilmesi için danışılan ile danışan arasında belli bir güven ilişkisi kurulmalıdır ki gerekli yardım yapılabilsin. Bu sebeple kendisine danışılan psikoloğun TCK 280 kapsamında kolluğa ihbarda bulunma mecburiyetinde olduğunun bilinmesi mağdur/şüpheli şahsın danıştığı kişi ile güven ilişkisi kurmasını zorlaştırmaktadır. Bu gibi durumlar göz önüne alındığı taktirde mağdur veya şüpheli bireylerin ihbarcı konumundaki danışılana karşı yeterli açıklıkta davranamadığı görülmektedir (Kitiş ve Bilgici, 2007). Bu sebeple ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmesi geri dönüşü zor sonuçlara yol açabilmektedir. Danışanın tedavisi ihbar yükümlülüğü önüne konularak hareket edilmelidir." yukarıdaki ifadeyi; haklı bulup bulmamaları ile ilgili" sorusuna dair görüşleri

	İhbar yükümlülüğü ön planda tutulmalı	Tedavi süreci ön planda tutulmalı	Toplam	Önemlilik
Hukukçular	48	52	100	$X^2=4.5$ Sd=1 $p<0.05$
Psikologlar	31	69	100	
Toplam	79	121	200	

Katılımcıların aile içi şiddet ile ilgili bir tedavi süreci yürüten psikoloğun TCK madde 280'in psikoloğa yüklediği yükümlülük sebebi ile psikoloğun ihbarcı konumunda olması ve bu sebeple danışanın yeterince açık davranmakta çekinmesine sebep olması durumu göz önüne alınarak, psikoloğun ilk olarak tedaviyi mi yoksa kanuni yükümlülüğünü mü yerine getirmesi gerektiği konusunda hukukçu katılımcıların %52'si, psikolog katılımcıların ise %69'u tedavinin ön planda tutulması gerektiği yönünde görüş belirtmiştir. İki meslek grubunun cevap oranları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık mevcuttur. Buna göre, tedavi sürecinin ön planda tutulması gerektiği düşüncesinde olanların oranı psikologlar arasında daha yüksektir (Tablo 11).

Tablo 12. Katılımcıların "Psikoloğun "İhbar yükümlülüğü" ile "meslek sırrı nedeniyle tanıklıktan çekinme" arasında çelişkide kaldığı durumda hangi yönde ilerlemeyi tercih etmeli?" sorusuna dair görüşleri

	Etik yükümlülükler gereği danışanın mahremiyeti önemsenmeli ve ihbardan kaçınılmalı	Hangi yararın ön planda tutulması konusunda suçun ne olduğuna bakılarak karar verilmeli	Yasal bir yükümlülük olan ihbar yükümlülüğü yerine getirilmeli	Toplam	Önemlilik
Hukukçular	15	24	61	100	X^2=62.38 Sd=2 p<0.05
Psikologlar	10	78	12	100	
Toplam	25	102	73	200	

Çalışmamıza katılan hukukçu ve psikologların; psikologların ihbar yükümlüğü ve meslek sırrı nedeniyle tanıklıktan çekinilmesi arasında çelişkide kaldığı durumda hangi yönde ilerlemesi gerektiği ile ilgili görüşlerinde oldukça farklılık olduğu görülmektedir. Hukukçu katılımcılar %61'lik bir oranla ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmesi gerektiği, psikolog katılımcılar ise %78'lik bir oranla hangi yararın göz önünde tutulacağına suçun ne olduğuna bakarak karar verilmesi gerektiği görüşündedir. İki meslek grubunun cevap oranları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık mevcuttur. Buna göre, hangi yararın (kişisel yarar olan mahremiyetin mi toplumsal yarar olan ihbar yükümlülüğünün mü) ön planda tutulması konusunda suçun ne olduğuna bakılarak karar verilmesi gerektiği şıkkının diğerlerine oranı psikolog katılımcılar arasında daha yüksektir (Tablo 12).

Tablo 13. Katılımcıların "Mahkemenin danışan verilerini istemesi halinde psikoloğun tutumu nasıl olmalıdır?" sorusuna dair görüşleri

	İlgilinin rızası olmadan bilgi paylaşmamalıdır	Mahkemenin talebi yerine getirilmelidir	Toplam	Önemlilik
Hukukçular	72	28	100	X^2=0.24 Sd=1 p>0.05
Psikologlar	75	25	100	
Toplam	147	53	200	

Katılımcılara yöneltilen mahkemenin danışan bilgisini talep etmesi durumunda bilgi paylaşımı için ilgilinin rızasının aranıp aranmaması gerekmesi ile ilgili soruda hukukçularda %72'lik, psikologlarda ise %75'lik bir oran ile ilgilinin rızası aranması gerektiği yönünde cevap verdiği görülmektedir. İki meslek grubunun cevap oranları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık mevcut değildir (Tablo 13).

Tablo 14. Katılımcıların "Danışan, mağduru olduğu suç ile ilgili psikolog ile konuşursa kendini daha kötü bir durumda bulma endişesi ile (adli sürecin başlaması gibi) tereddüt edip psikolojik destek almayı geciktirebilir mi?" sorusuna dair görüşleri

	Gecikme söz konusu olabilir	Gecikme söz konusu olmayacaktır	Toplam
Hukukçular	99	1	100
Psikologlar	100	0	100
Toplan	199	1	200

Katılımcılara yöneltilen mağdur danışanın ihbar edilecek korkusu ile tedavi sürecini başlatması konusunda gecikme yaşanıp yaşanmayacağı hususunda hukukçuların %99'u, psikologların ise %100'ü gecikmenin söz konusu olabileceği görüşündedir.

Tablo 15. Katılımcıların " "Özellikle aile içinde yaşanan cinsel istismar (ensest) olgularında; adli süreçte bir kısmının suçlamalardan vazgeçtiği, aile çevresinin baskısı gibi nedenlerle failin ceza almasını engellemek için ifadelerin değiştirilebileceği gözlenmektedir." bu durumda hangisinin uygulanması doğru olacaktır?" sorusuna dair görüşleri

	"Suç olgusu belirtisi" durumunda bildirimde bulunulmalı	Sadece "ihtimalin" değil suç olgusunun kesinleşmesi durumunda ihbarda bulunulmalı	Toplam	Önemlilik
Hukukçular	43	57	100	X^2=4.92 Sd=1 p<0.05
Psikologlar	28	72	100	
Toplam	71	129	200	

Çalışmamıza katılan hukukçu ve psikologların; aile içi istismar ile ilgili bir olgunun bulunması durumunda suç olgusunun kesinleşmesi durumunda hukukçu katılımcıların %57'si, psikologların ise %72'si ihbarda bulunulması için ihtimalin değil suç olgusunun kesinleşmesi durumunda ihbarda bulunulması gerektiği görüşündedir. İki meslek grubunun cevap oranları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık mevcuttur. Buna göre aile içi istismar söz konusu olduğu taktirde sadece "ihtimal" söz konusu olduğunda değil de suç olgusunun kesinleşmesi durumunda ihbarda bulunulması gerektiği yönünde görüş bildirenlerin oranı katılımcılar arasında daha yüksektir (Tablo 15).

Tablo 16. Katılımcıların "Çocukluğunda bir aile bireyi tarafından cinsel istismara uğratılmış, şikayetçi olmak istemeyen, 19 yaşındaki danışan ile alakalı ihbarda bulunulması gerektiğini düşünüyor musunuz?" sorusuna dair görüşleri

	İhbarda bulunmalı	İhbarda bulunmamalı	Toplam	Önemlilik
Hukukçular	71	29	100	X^2=30.44 Sd=1 p<0.05
Psikologlar	32	68	100	
Toplam	103	97	200	

Çalışmamıza katılan hukukçu ve psikologların; aile içi istismara uğramış, ancak şikâyette bulunmak istemeyen 19 yaşındaki danışan ile ilgili ihbarda bulunulması konusundaki görüşlerinin farklılaşmaktadır. Hukukçuların %71'i, psikoloğun ihbarda bulunması gerektiğini; psikolog katılımcıların ise %68'i mağdur olduğu suç konusunda ihbar için danışanın rızanın alınması gerektiği görüşündedir. İki meslek grubunun cevap oranları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık mevcuttur. Buna göre, çocukluğunda bir aile bireyi tarafından cinsel istismara uğratılmış yetişkin danışan, şikayetçi olmak istemese ihbarda bulunulması gerektiğini düşünenlerin oranı hukukçularda daha yüksektir (Tablo 16).

Tablo 17. Katılımcıların " "Eşiyle birlikte aile terapisine gelen danışan sonraki seanslarda terapiste madde bağımlısı olduğunu ve bu sebeple eşi ile sık kavga ettiklerini paylaşmıştır. Terapist bu durumu çok önemsememiştir, eşlerin arası düzeldikten sonra bu konu ile ilgilenmeyi düşünmüştür. Öğrenmesinden bir hafta sonra madde krizine giren danışan eşi ile şiddetli bir kavga etmiş ve eşini bıçakla yaralayarak polis tarafından tutuklanmıştır (Erdoğmuş, Torlak ve Tiryaki, 2018)." bu durumda terapistin nasıl davranması gerekmekteydi?" sorusuna dair görüşleri

	Suç ile ilgili bildirimde bulunmadığı için psikolog da sorumludur.	Danışılan konu eşler arasında olduğu için psikoloğun diğer konuları ertelemesi durumunda sorumluluğu bulunmamaktadır.	Uyuşturucu madde kullanımı söz konusu olduğu için danışanın bir sağlık kuruluşuna yönlendirmiş olsa idi psikoloğun herhangi bir sorumluluğu olmayacaktı.	Toplam	Önemlilik
Hukukçular	25	14	61	100	X^2=14.49 Sd=2 p<0.05
Psikologlar	5	18	77	100	
Toplam	30	32	138	200	

Katılımcıların yaklaşık olarak benzer yönde düşündüğü görülmektedir. Çalışmamıza katılan hukukçuların %61'i, psikologların %77'si; uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili bir olgu söz konusu olduğu taktirde sağlık kuruluşuna bildirme ile psikoloğun üzerindeki sorumluluğun kalkacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. İki meslek grubunun cevap oranları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık mevcuttur. Buna göre uyuşturucu madde kullanımı söz konusu olduğu için danışanın bir sağlık kuruluşuna yönlendirmiş olsa idi psikoloğun

herhangi bir sorumluluğu olmayacağını düşünenlerin oranı psikologlar arasında daha yüksektir (Tablo 17).

TARTIŞMA

Çalışmamızda, kişilerin en mahrem konularını paylaştığı psikoloğun suç olgusu içeren durumlarla karşılaştığı taktirde nasıl hareket etmesi gerektiği sır saklama yükümlülüğü ve suçu ihbar yükümlülüğü minvalinde incelenmiştir. Araştırma için literatür çalışması neticesinde hazırladığımız ankete katılan kişilerin farklı meslek mensupları olması alınan eğitimin kişilerin düşüncesini ne yönde değiştirdiğini gösterir niteliktedir.

Çalışmada ilk olarak psikoloğun danışanı ile arasındaki uyulması gereken etik kurallar incelenmiştir ki bu kurallar sayesinde aralarındaki güven ilişkisi daha sağlam bir zemine oturmakta olup danışanın tedavi sürecinin daha sağlıklı ilerlemesine olanak sağlamaktadır. Bunun öncelikle incelenme sebebi ise sonraki bölümde incelenen ve danışan ile psikolog arasında güveni sağlayan en önemli konulardan biri olan sır saklama yükümlülüğünün temelinin nereye dayandığını göstermektir. Çalışmamızda son olarak da psikoloğa Türk Ceza Kanunu madde 280uyarınca sağlık mesleği mensuplarına getirilen suçu bildirmeme suçunun bir getiriri olan suçu ihbar yükümlülüğü incelenmiştir.

Ankette yer alan 17 sorunun her biri ayrı ayrı değerlendirilmiş, elde edilen sonuçlar istatistiksel olarak yorumlanmış ve anlamlandırılmıştır.

62 ila 22 yaş arasında 200 kişi çalışmamıza katılmıştır. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımları bakıldığında görüleceği üzere değişik yaşlarda hukukçu ve psikolog anket çalışmasına katılmıştır. Daha önce yapılmış çalışmaları incelediğimizde hukukçu ve psikologlarla benzeri bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Katılımcıların mezun oldukları tarihe göre dağılımları da keza değişiklik geniş bir aralıktadır. Katılımcıların %65,5'i 2011 yılı sonrası mezun olmuş, %25,5'i 2001-2010 tarihleri arasında, %7'si 1991-2000 tarihleri arasında, %2'si ise 1990 yılı öncesinde mezun olmuştur. Katılımcıların yaşları gibi mezuniyet tarihleri de geniş bir dağılım göstermektedir. Katılımcıların %66'sı 2011 yılı sonrası, %24'ü

2001-2010 tarihleri arasında, %6,5'i 1991-2000 tarihleri arasında, %3,5'i ise 1990 yılı öncesinde mesleğe başladıkları görülmektedir. Çalışmanın içeriği bakımından sadece yazılı bilgilere sahip olmanın yeterli olmadığı mesleki tecrübenin de önemli olduğu açıktır, bu sebeple mesleğe başlama tarihleri önem taşımaktadır.

Katılımcıların TCK'nın 280. maddesinin psikologlara uygulanması konusundaki cevapları göstermektedir ki çalışmamıza katılan hukukçu ve psikologların; bu konudaki görüşlerinin farklılaştığı, hukukçuların %47 oranla psikologların bu düzenlemeye tabi olmalarını haklı buldukları görülürken, psikologlarda bu oranın %26'da kaldığı belirlenmiştir (Tablo 5). Öte yandan çalışmaya katılan psikologların %49'u, psikologlar bakımından farklı bir düzenleme yapılması gerektiği görüşündedir. Hukukçu katılımcıların psikologlar açısından farklı bir düzenlemenin yapılması gerektiğini düşünen %13'lük kısmı psikoloğun tedavi sürecinde diğer sağlık alanındaki mesleklerden ayrı olması, tedavi sürecinde edindikleri bilgilerin daha mahrem konulardan oluşması sebebiyle düzenlemenin psikologlar açısından değiştirilmesi gerektiğini belirtmiştirler. Psikolog katılımcılardan farklı bir uygulama yapılması gerektiği görüşünde olanların mesleğin etik ilkelerine uygun bir düzenleme yapılması gerektiği aksi taktirde danışanla yapılan görüşmenin değerini, güvenilirliğini yitireceği yönünde görüş bildirilmiştir. Katılımcılar ayrıca mesleği icra ederken mağdur olma (ilgili hüküm gereğince haksız yere yasal işleme tabi tutulma endişesi ile) korkusu ile çekince yaşayabileceklerini, danışan için hassas bir süreç olan tedaviyi ilerletirken hem kendilerinin hem de danışanın daha sağlıklı bir ortamda ve güvenilir bir ortam hissetmeleri için düzenlemenin değiştirilmesi gerektiğini belirtmiştirler. Çalışmamızın benzeri bir çalışma olan Kolenoğlu (2009) tarafından yapılan çalışmada, benzer bir soru hekim ve hukukçulara sunulmuş ve hukukçuların %50'si söz konusu hükmün sağlıkçılara uygulanmasının uygun olduğunu, hekimlerinse %60'ının sağlık personeli için ayrı bir düzenlemenin olması gerektiğini düşündüğü görülmüştür.

Katılımcıların TCK'nın 280. maddesinde bütün suçların ihbarı gerekmesi ile ilgili görüşleri sorulmuş ve görüşlerinin farklılaştığı, hukukçuların %64 oranla psikologların bütün suçların madde kapsamında sayılmasını doğru bulduğu görülürken psikologlarda bu oranın %37'de kaldığı tablo 6 ile gösterilmiştir. Öte yandan çalışmaya katılan psikologların %63'ü, bütün suçların madde kapsamında ihbarının gerekmediği yönünde görüş belirtmiştir. Bu yönde görüş belirten psikolog katılımcıların uyuşturucu ve uyarıcı madde ile ilgili suçların, çocuğun cinsel istismarı, cinsel saldırı ve hayata kast şeklindeki suçların ihbarı gerektiğini, bazı suçlar madde dışı bırakıldığı taktirde terapi sürecinin daha sağlıklı işleyeceği görüşündedir. Madde gereğince tüm suçların ihbar edilmesi gerektiği açık olmasına rağmen araştırmaya katılan kişilerin tüm suçların ihbarı gerekmediğini düşündükleri görülmektedir.

Katılımcılara, TCK madde 280 ile sağlıkçılar için düzenlenmiş olan suçu bildirmeme suçunun psikoloğun asli görevini yerine getirmekten çekinmesine sebep olup olmayacağı yönündeki görüşleri gösterilmiş olup ilgili soruya verilen yanıtlarda psikologların %76'sının, hukukçulardan ise %59'unun çekinmeye sebep olabileceğini düşündüğü görülmektedir (Tablo 7). Benzer doğrultuda cevap verilmiş olsa dahi hukukçuların bir kısmının çekinceye sebep olması gerekmediği düşüncesinin aldıkları eğitimin bir getirisi olduğu görülebilecektir.

Katılımcıların "Hangi suçların ihbar edilmeye değer olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna verdikleri yanıtlar göstermektedir ki her ne kadar ilgili maddede tüm suçların ihbar edilmesi gerektiği şeklinde düzenleme yapılmış olsa da tüm suçların ihbarı konusunda sessiz kalındığı görülmektedir (Tablo 8). Farklı çalışmalarda da verilen sonuçlar göstermektedir ki sağlık çalışanlarınca genel olarak "çocuğa istismar" suçunun ihbar konusu edilmesi gerektiğine inanılıyor, ancak her işlenen suçun ihbarı lüzumlu görülmüyor. Örneğin Uğurlu tarafından yapılan çalışmada hekimlerin sadece %60'ı tüm suçların ihbarını gerekli görmüştür (Uğurlu, 2019).

Psikolog katılımcılara herhangi bir danışanı ile ilgili ihbarda bulunmaları ile ilgili soruya verdiği yanıtlara bakıldığında katılımcıların sadece %9'u bir danışanı ile ilgili ihbarda bulunduğunu belirtmiştir (Tablo 9). İhbarda bulunan psikologların hangi olgularda ihbarda bulundukları sorulduğunda ise çocuğun cinsel istismarı, intihara teşebbüs, cinsel saldırı ve aile içi şiddet suçlar ihbar edilmesi gerektiğini belirttikleri tablo 4 ile benzer sonuçlar içermektedir. Ayrıca %9'luk gibi küçük bir grubun ihbarda bulunduğunu belirtmesi gösteriyor ki TCK hükmü ile bütün suçların ihbarı gerekmesine rağmen birçok psikolog bunu göz ardı ediyor ve böyle aşırı düşük bir oranla karşılaşılıyor. Uğurlu tarafından hekimler ile yapılmış tez çalışmasında da suçların ihbar edilmesi hususunda hekimlerin ihbarda bulunma yüzdesinin çok düşük olması, ihbarda bulunulmaması suç olmasına rağmen ilgili kamu görevlilerinin TCK hükmünü, suçluların cezalandırılmasının gerekliliğini göz ardı ettiği açıktır (Uğurlu, 2019).

Katılımcılardan, mağdur danışanın onamının aranması konusunda soruya, hukukçuların %62'si onam aranmasına gerek olmadan ihbarda bulunulabileceğini düşünürken, psikolog katılımcıların %68'i onam olmadan ihbarda bulunulmaması gerektiği yönünde görüş belirtmiştir (Tablo 10). Hukukçu katılımcıların onamın aranmasına gerek olmadığını, suç söz konusu ise yetkili birimlerin bilgilendirilmesi gerektiğini düşünme sebebi suçlunun cezalandırılmasının ehemmiyetinin farkında olmalarından kaynaklıdır. Yapılan çalışmaya psikolog katılımcılarca verilen cevaplardan da görüleceği gibi psikologlar cezalandırmadansa tedavi sürecini önemsemekte ve önceliğin danışanını refaha kavuşturmak istemesinden kaynaklıdır. Yapılmış bir başka çalışmada hekimlerden 23 kişiden 13'ü "onam alınmadan ihbar edilmeli" seçeneğini işaretlerken, 44 hukukçudan 28'i "ihbar için mağdurun onamı alınmalı" seçeneğini işaretlemiştir. Hekimlerin cevabı göz önüne alınarak bizim çalışmamızın tersi bir oran olduğu görülmektedir.

Katılımcıların aile içi şiddet ile ilgili bir tedavi süreci yürüten psikoloğun TCK madde 280'in psikoloğa yüklediği yükümlülük sebebi ile psikoloğun ihbarcı konumunda olması ve bu sebeple danışanın yeterince açık davranmakta çekinmesine sebep olması durumu göz önüne alınarak, psikoloğun ilk olarak tedaviyi mi yoksa kanuni yükümlülüğünü mü yerine getirmesi gerektiği hususundaki görüşlerini gösteren Tablo 11 incelendiği taktirde, hukukçu katılımcıların %52'si, psikolog katılımcıların ise %69'u tedavinin ön planda tutulması gerektiği yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. TCK uyarınca bu suçun ihbar edilmesi gerekmekte olup katılımcıların aile içi şiddet suçu konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı ve böyle ciddi bir suç işlemiş şahsın cezalandırılmasının önüne geçmiş olup, aynı suçun tekrarlanmasına göz yummuş konumda olacağı anlaşılmaktadır. Hekimlerle ilgili yapılmış benzer bir çalışmada elde edilen anket sonuçları çalışmamızla aynı yönde sonuç vermiş ve hekimlerin de aile içi şiddet vakalarını aşırı ciddiye almadığı ve ihbar etmediği görülmüştür (Uğurlu, 2019). 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun madde 7'de açıkça hükme bağlandığı kadarıyla şiddetin veya tehlikesinin varlığı halinde herkes bu durumu resmi makamlara bildirebilir ve bu ihbarı alan kamu görevlileri görevlerini gecikmeksizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak yetkilileri haberdar etmekle yükümlü kılınması TCK'yla aynı yöndedir. Özellikle mağduru çocuk, engelli ve yaşlı ise aile içi şiddet ve istismar durumlarında bildirme yükümlülüğü üstün tutulmalıdır (Akt. Çuhacı, 2020). TCK 280 düzenlemesi ile sağlık personeli aile içi şiddet olayını ihbar ile ilgililerin güvenini kazanıp mesleki yükümlülüklerini yerine getirme hususunda ikilem yaşamakta olup, şiddetin varlığına dair bilgiyi edinmek yeterince zorken bir de ihbar yükümlülüğü bilinirken bilgi almak sağlık mensubunu daha zor duruma düşürdüğü diğer çalışmalarca da tespit edilmiştir. (Kitiş ve Bilgici, 2007)

Katılımcıların psikoloğun "ihbar yükümlülüğü" ile "meslek sırrı nedeniyle tanıklıktan çekinme" arasında çelişkide kaldığı durumda hangi yönde ilerlemeyi tercih etmesi gerektiği

yönünde görüşleri ile ilgili yüzdelik değerler tablo 12 ile gösterilmiştir. Çalışmamıza katılan hukukçu ve psikologların; psikologların ihbar yükümlüğü ve meslek sırrı nedeniyle tanıklıktan çekinilmesi arasında çelişkide kaldığı durumda hangi yönde ilerlemesi gerektiği ile ilgili görüşlerinde oldukça farklılık olduğu görülmektedir. Hukukçu katılımcılar yasal yükümlülük olması ve kamu yararının göz önünde tutulması gerekmesi sebebiyle %61'lik bir oranla ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmesi gerektiği, psikolog katılımcılar ise %78'lik bir oranla hangi yararın göz önünde tutulacağına suçun ne olduğuna bakarak karar verilmesi gerektiği görüşündedir. Yapılan diğer çalışmalarda buna dair bir sonuç görülmemiştir. Türkiye Psikiyatri Derneği internet sayfasında paylaşılmış olan Sercan ve Özçelik tarafından yazılan metinde de gösterildiği gibi hekim özel hayatın gizliliği kapsamındaki kişisel sağlık verilerini ilgilinin rızası, bilginin kişi veya başkaları açısından yaşamsal tehlike olasılığı içermesi, bulaşıcı hastalıklar ve mahkeme emri gibi bazı istisnai hallerin varlığı halinde üçüncü kişi ve kurumlarla paylaşabilir (Sercan ve Özçelik; 2013). Bu haller Tıbbi Deontoloji Tüzüğünde belirtilmiştir.

Katılımcıların psikologdan, mahkemece danışan verilerini istenmesi psikoloğun ilgilinin rızasını alması gerekip gerekmediği ile ilgili beyan ettikleri görüşleri göstermektedir ki hukukçular %72'lik, psikologlar ise %75'lik bir oran ile ilgilinin rızası aranması gerektiği yönünde düşünmektedir (Tablo 13). Diğer yapılan çalışmalarda aynı yönde sonuç elde edildiği görülmüştür.

Katılımcılara yöneltilen mağdur danışanın ihbar edilecek korkusu ile tedavi sürecini başlatması konusunda gecikme yaşanıp yaşanmayacağı hususunda hukukçuların %99'u, psikologların ise %100'ü gecikmenin söz konusu olabileceği görüşündedir (Tablo 14). Farklı mesleklerdeki kişilerin katılımı ile yapılmış olan çalışmamızda bu konuda farklı eğitim almış olsa da benzer cevap verildiği sonuçlar arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Tablo 15'te katılımcıların aile içi istismar ile ilgili olgularda failin ceza almasını engellemek için aile baskısı ile ifadesini değiştirmesi durumunda psikoloğun uygulaması gerekenin ne olduğu konusunda görüşleri yüzdelik olarak gösterilmiştir. Çalışmamıza katılan hukukçu ve psikologların; aile içi istismar ile ilgili bir olgunun bulunması durumunda suç olgusunun kesinleşmesi durumunda hukukçu katılımcıların %57'si, psikologların ise %72'si ihbarda bulunulması için ihtimalin değil suç olgusunun kesinleşmesi durumunda ihbarda bulunulması gerektiği görüşündedir. Bu soruya verilen cevapların belirti değil de kesinleşmenin önemseniyor olmasından da görüleceği üzere aile içi istismar olgusu kişilerce çok önemli kabul edilmemektedir. Farklı kanunlarla düzenlenmiş olan bu konu hakkında bireyler özellikle hukuk ve psikoloji alanında çalışan bireylerin bu konularda daha dikkatli olması ve buna dair gerekli eğitimi alması önem arz etmektedir.

Katılımcıların, çocukluğunda aile içi istismara uğramış, ancak şikâyette bulunmak istemeyen yetişkin bir danışan ile ilgili ihbarda bulunup bulunmaması ile ilgili psikoloğun ne yapması gerektiği konusundaki hukukçu ve psikologların farklı görüşte oldukları görülmektedir. Hukukçuların %71'i, psikoloğun ihbarda bulunması gerektiğini; kişi ergin olsa dahi çocuğun istismarı konusunda mağdurun şikayetinin aranmayacağı, hiçbir suçun cezasız kalmaması gerektiği, eğer suçlu cezalandırılmazsa başkalarının da mağdur olabileceği ve ihbarda bulunmadığı taktirde TCK'ya göre psikoloğun da cezalandırılacağı açıktır görüşündedir (Tablo 16). Psikolog katılımcıların %68'i danışanın ergin olması ve tedavi sürecini aksatmamak için mağdur olduğu gibi sebeplerle somut bir delil mevcut değilse suç konusunda ihbar için rızanın alınması gerektiği görüşündedir. Adli sürecin kişiler için örseleyici olduğu, öncelikle psikolojik destek verilmesi ve ardından ihbar konusunda danışanla tekrar görüşülmesi gerektiği; yetişkin olan danışanın kendi kararına saygı duyulması ve tedavisinin adli sürecin başlatılması ve failin cezalandırılmasından daha önemli olduğu, rızası olmayan danışanın mağdur olduğu suçun failinin ihbar edilmesi kişinin

istemediği durumlara daha çok itelenmeyip, zarar görmesinin engellenmesi gerektiği yönündedir. Bu yorumların yanı sıra danışanın suçlular ve kötüler ceza almaz gibi düşüncelerin yıkılması yerine, yıkılmış olan adil dünya inancının yeniden inşa edilmesi için ihbar edilmesi ve sürecin takibinin önemli olduğu gibi yorumlar psikolog katılımcılarca belirtilmiştir. Katılımcıların bir kısmı da her ne kadar mağdur yetişkin olsa da söz konusu suçtan dolayı diğer aile bireylerinin de mağdur olmasını engellemek için ihbarda bulunulması gerektiği yönündedir. Çocuğun istismarı daha önce de bahsettiğimiz gibi TCK'nda şikâyete bağlı suçlardan biri sayılmamıştır. Bu sebeple bu suç söz konusu olduğu taktirde kişinin şikâyeti veya onamının aranmasına gerek olmaksızın suçun işlendiğine dair bir belirti görmüş olan psikoloğun yetkili mercileri bilgilendirmesi gerekmektedir. Bu konuda kendisi yargılama yapamayacağına göre madde hükmünü yerine getirmeli, bundan kaçınıp yetkili mercii harekete geçirmeyen psikoloğun da TCK madde 280 uyarınca cezalandırılması gerekecektir.

Katılımcıların, eşlerin anlaşmazlık nedeniyle psikoloğa başvurduğu ve anlaşmazlık konularından birinin de uyuşturucu madde kullanımı olması ancak psikolog madde kullanımını ilgili birimlere bildirim yerine ilk olarak anlaşmazlığı çözmeye yoğunlaşmıştır; sonraki hafta ise madde krizine giren eş bir tartışma esnasında eşini bıçakla yaralayarak tutuklanmış olduğu durumda psikoloğun sorumluluğunun ne olduğuna dair görüşleri yüzdelik dilim olarak gösterilmiştir (Tablo 17). Hukukçu ve psikolog katılımcıların yaklaşık benzer yönde düşündüğü görülmektedir. Çalışmamıza katılan hukukçuların %61'i, psikologların %77'si; uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili bir olgu söz konusu olduğu taktirde sağlık kuruluşuna bildirme ile psikoloğun üzerindeki sorumluluğun kalkacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. TCK'nın 192. maddesinin 4. fıkrasında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin bununla ilgili herhangi bir soruşturma başlatılmadan önce sağlık kuruluşuna başvurması halinde ceza almayacağı ve sağlık kuruluşuna yönlendirdiği taktirde kamu görevlisinin de TCK madde 280'den sorumlu tutulmayacağı düzenlenmiştir. Böyle bir

danışan ile karşılaştığında sağlık kuruluşları ile iletişime geçerse işlenecek başka bir suç söz konusu olsa dahi psikoloğun sorumluluğuna gidilemeyecektir.

Yapılan anket çalışmasının sonuçlarına göre psikologların özellikle Ceza Kanunu ile ilgili konularda hukukçulardan farklı cevaplar vermiş olmaları hukuki anlamda eksik bilgilerinden kaynaklandığı düşünülebilir. Özellikle suç bildirme konusunda birçok psikoloğun, danışanı ile arasındaki güveni sarsmamak amacıyla tedaviyi ön plana koyduğu ve cezalandırmanın o kadar da mühim olduğunu düşünmediği görülmektedir. Hukukçuların ise hastanın tedavisindense cezalandırmayı önemsemesinin mesleki bakış açılarından kaynaklandığı açıktır. Bu da kişilerin geçirdiği travmanın önemsenmeyerek daha büyük sorunlara yol açabileceğini göstermektedir. Bir kısım hukukçunun da bazı maddeler ve suçların nitelikleri hususunda farklı yanıtlar verdikleri ve yanıtların bazılarının Türk hukuku ile çatıştığı görülmektedir. Bu da hukuk eğitimi almış olmalarına rağmen bazı kişilerin bilgi eksikliğini gözler önüne sermektedir.

Araştırmamızda hukuk eğitimi alan ve psikoloji eğitimi alan katılımcılara yönelttiğimiz eşdeğer sorular aynı konuda farklı disiplinlerin genelde farklı cevaplar verdiğini, aynı cevabı vermiş olsa da farklı sebeplerle bunu savunduğunu gösterir bir neticeyi ortaya çıkarmıştır.

SONUÇ

Danışanı ile teşhis, tedavi, koruma, özen, sır saklama gibi birçok yükümlülük altına girerek tedaviye başlayan psikolog yükümlülüklerine uygun davranmakla mükelleftir. Psikolog, danışanın kendisine olan güvenini sarsmadan hareket etmeli ve tedavisini doğru bir şekilde yerine getirmelidir. Bu yükümlülüklerinin ihlali durumunda psikoloğun gerek cezai gerek hukuki yaptırımlarla karşılaşacağı kanunlarımızca gösterilmiştir. Psikoloğun sır saklama yükümlülüğüne danışanın açık rızası, zaruret hali, bilirkişilik ve tanıklık gibi haklı sebepler ve suçu bildirme yükümlülüğü olarak istisnai haller getirilmiştir.

Çalışmamızca incelemiş olduğumuz ve danışanı ile arasındaki sözleşme gereğince üzerine yüklenmiş olan sır saklama yükümlülüğünün yanı sıra, toplumsal huzurun sağlanması için psikoloğa yüklenmiş olan sır saklama yükümlülüğünün istisnası sayılan, işlenmiş olduğuna dair bir belirti ile karşılaştığı suçu bildirme yükümlülüğü de mesleki açıdan psikolog için oldukça önemlidir. Psikoloğun bu iki sorumluluğunun çatışması, özünde, hastanın menfaatini mi yoksa toplumun menfaatini mi ön planda tutması gerektiğine dair kararı vermesi hususundadır. Bu kararın verilebilmesi için psikoloğun etik değerlerinin yanı sıra hukuki anlamda almış olması gereken eğitimi de önem taşımaktadır. Her ne kadar danışanın güvenini kazanması uygulayacağı tedavi açısından önemli olsa da bir suç belirtisi gördüğü taktirde bunu bildirmesi de cezai sorumluluğunun üzerinden kalkması için önemlidir.

Danışanın sırrını hangi durumlarda açıklaması gerektiği hususunda kanunda bir sınır öngörülmemiş, her türlü suçun ihbarı psikolog üzerine yüklenmiş ve aksi hareketi halinde cezai yaptırımının mevcut olduğu gösterilmiştir. Bu durum psikologları danışanı karşısında zor duruma koyacak, tedaviyi zorlaştıracak yapıdadır. Yaptığımız ankette hem hukuk eğitimi almış kişilerin hem de psikoloji eğitimi almış kişilerin yanıtları göstermiştir ki psikologların ayrı bir hükümle değerlendirilmesi mesleklerini icra etmeleri açısından önem taşımaktadır.

Kaldı ki verilen cevapların gösterdiği üzere psikologların birçoğu irdelediğimiz konulardan biri olan TCK madde 280-Suçu Bildirmeme Suçunun anlamını veyahut sonuçlarını bilmemekte, bu maddeye rağmen birçok işlenmiş veya işlenmesi mümkün olan suçu göz ardı ederek hareket etmektedir. Tarafımızca yapılan çalışma neticesinde ulaştığımız sonuç şudur ki; psikoloji eğitimi alan kişiler cezalandırma süreci ile ilgili bilgisiz kalmakta ve karşılaştıkları suçların cezalandırılmasının hukukçuların düşündüğü kadar önemli olmadığını düşünmektedir. Eğitim aldıkları esnada veya lisans eğitimini tamamladıktan sonra hukuk eğitimi de almaları, danışanlarının en mahrem konulardan bahsettiği psikologlar açısından danışanlarının tedavisinde daha iyi rol oynamalarını ve bildirim yükümlülükleri ile sır saklama yükümlülükleri arasındaki sınırı iyi korumalarını sağlayacaktır.

Öte yandan, "suçu ihbar yükümlülüğü"nün, diğer mesleklere oranla, sağlık hizmeti sunan psikologlar açısından "sağlığa erişim hakkı" bakımından yeniden ele alınması ve iki ilke arasındaki denge gözetilerek bir düzenleme yapılması gerektiği de düşünülebilir. Aksi halde, psikolog ile paylaştığı bilgi nedeniyle kendisi ve/veya yakını hakkında adli süreçlerin başlayacağını bilen danışanların, bu hassas bilgileri uzmandan saklaması ve bu nedenle eksik ya da yetersiz ruh sağlığı hizmeti alması kaçınılmaz bir gerçek olacaktır.

ANKET

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOG VE PSİKİYATRLARIN İHBAR YÜKÜMLÜLÜĞÜ İLE SIR SAKLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN ÇATIŞMASI

Sayın katılımcı, Aşağıdaki anket formu, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı öğrencisi Av. Şeyma Nur AKARSU tarafından Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Tunç DEMİRCAN danışmanlığında hazırlanan "Psikologların İhbar Yükümlülüğü ile Sır Saklama Yükümlülüğünün Çatışması" başlıklı yüksek lisans tezi çalışması ile akabinde yapılacak bilimsel yayınlara veri tabanı oluşturmak amacı ile hazırlanmıştır.

Bu araştırma; danışanlarının suç mağduru veya şüphelisi oldukları olaylar hususunda psikologların sahip oldukları etik bir yükümlülük olan hasta sırrını saklama yükümlülüğü ile kamu yararını içeren suç bildirme yükümlülüğü arasında ikilemde kaldıkları taktirde hangi yükümlülüğü ön planda tutmaları gerektiğini saptamalarına destek olma amacını gütmektedir.

Vereceğiniz bilgiler, konu hakkında yaşanan hukuksal sorunların giderilmesi için yapılacak çalışmalara ışık tutması amacı güttüğünden bilimsel açıdan son derece mühimdir. Kişisel verileriniz çalışmada açıklanmayacak, gizli tutulacaktır. Tamamen gönüllülük esasına dayalı bu çalışmaya destek olduğunuz için teşekkürlerimizi sunarız.

(Psikologlar 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'un Ek 13. maddesine göre sağlık mesleği mensubu olarak kabul edilmektedir.)

BÖLÜM 1

Yaşınız:

Mesleğiniz:

Mesleğe başlama tarihiniz:

BÖLÜM 2

Soru 1: Türk Ceza Kanunu'nun 280. maddesinde düzenlendiği üzere "(1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre bir psikoloğun cezalandırılmasını haklı buluyor musunuz?

a) Suçu bildirmeme suçu hakkında hükmün psikolog için uygulanmasını haklı bulmuyorum. Danışanlarının psikolojik destek alabilmeleri için danıştıkları kişiye duymaları gereken güveni sarsabilir.

b) Söz konusu hükmün psikolog için uygulanmasını haklı buluyorum.

c) Hükmün değiştirilmesi ve psikoloğun meslekleri açısından ayrı bir hükümle değerlendirilmesi ya da muaf tutulması gerektiğini düşünüyorum. Mesleğimizin gereği olarak bu hübküm diğer sağlık mensuplarına göre daha bağlayıcı olmaktadır.

Soru 2: Türk Ceza Kanunu madde 280'de bütün suçların ihbar edilmesi gerektiği şeklinde düzenlenmiştir. Sizce bu doğru bir uygulama mıdır?

a) Bütün suçların madde kapsamına alınmasını doğru bulmuyorum.

b) Bütün suçların madde kapsamına alınmasının doğru olduğunu düşünüyorum.

- Bütün suçların madde kapsamına alınmasını doğru bulmuyorum. Madde kapsamı dışında tutulması gerektiğini düşündüğüm suçlar:….

Soru 3: Söz konusu Kanun hükmünün sağlık mensupları için ceza içermesi psikoloğun asli görevini yerine getirmesinden çekinmesine sebep olur mu?

a) Görevi yerine getirirken çekinmesine sebep olur.

b) Görevi yerine getirirken çekinmesine sebep olmaz.

Soru 4: Hangi suçların ihbar edilmeye değer olduğunu düşünüyorsunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

a) Çocuğun cinsel istismarı (TCK m. 103)

b) Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu (TCK m. 104),

c) Müstehcenlik suçu (TCK m. 226)

d) Fuhuş (TCK m. 227)

e) Aile içi-kadına şiddet olguları

f) Adam yaralama/öldürme

g) Tecavüz

h) Diğer….

Soru 5: Daha önce herhangi bir danışanınız ile ilgili bir ihbarda bulundunuz mu?

a) Evet (lütfen sonraki soruda söz konusu olayla ilgili bilgi veriniz.)

b) Hayır (6. soruya geçiniz)

- Kaç defa, hangi suçlarla alakalı olarak ihbarda bulundunuz? …….

- İhbar hususunda çekinme yaşayıp daha sonradan pişmanlık duyduğunuz bir anınız var mı, nedir? ……

Soru 6: Danışanın mağdur olduğu bir olayla ilgili ihbarda bulunmak için onamı alınmalı mıdır?

a) Mağdurun onamı alınmadan ihbarda bulunulmalı.

b) Mağdurun onamı alınmadan ihbarda bulunulmamalıdır.

Soru 7: "Aile içi şiddet olgularında şiddete uğrayan birey ile mahrem alanlara girilebilmesi için danışılan ile danışan arasında belli bir güven ilişkisi kurulmalıdır ki gerekli yardım yapılabilsin. Bu sebeple kendisine danışılan psikoloğun TCK 280 kapsamında kolluğa ihbarda bulunma mecburiyetinde olduğunun bilinmesi mağdur/şüpheli şahsın danıştığı kişi ile güven ilişkisi kurmasını zorlaştırmaktadır. Bu gibi durumlar gözönüne alındığı taktirde mağdur veya şüpheli bireylerin ihbarcı konumundaki danışılana karşı yeterli açıklıkta davranamadığı görülmektedir (Kitiş ve Bilgici, 2007). Bu sebeple ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmesi geri dönüşü zor sonuçlara yol açabilmektedir. Danışanın tedavisi ihbar yükümlülüğü önüne konularak hareket edilmelidir." yukarıdaki ifadeyi;

a) Haklı bulmuyorum. Sağlık personelinin ihbar yükümlülüğünü yerine getirmekte geciktiği taktirde suçun engellenmesi için gerekli önlemlerin alınması gecikecek ve bu durumda da geri dönülemez sonuçlar ortaya çıkabilecektir.

b) Haklı buluyorum. İhbar yükümlülüğündense tedavi ön planda tutulmalıdır. Şiddet olgusunda, söz konusu danışanın ailesi olduğu için kolluğa haber verilmesi hususunda çekinen mağdurun hekimine karşı dürüst olması zorlaşacak ve tedavisi gecikecektir.

Soru 8: "İhbar yükümlülüğü" ile "meslek sırrı nedeniyle tanıklıktan çekinme" arasında çelişkide kaldığı durumda psikolog hangi yönde ilerlemeyi tercih etmeli?

a) Mesleğin gerektirdiği etik ilkeleri ön plana alarak, danışanın mahremiyetine özen gösterip onun güvenini sarsıp destek almaktan çekinmesini önlemek amacıyla ihbardan kaçınmalı.

b) Hangi yararı ön planda tutmam gerektiğine suçun ne olduğuna bakarak karar vermeli.

c) Yasal bir yükümlülük olduğu gerekçesi ve kamu yararının ön planda tutulması gerekir, ihbar yükümlülüğünü yerine getirmeli.

Soru 9: Mahkemenin hasta verilerini istemesi halinde psikoloğun tutumu nasıl olmalıdır?

a) Sır saklama yükümlüsü olanlar, ilgilinin rızası olmadan kayıtları mahkeme ile paylaşmamalıdır.

b) Mahkemenin talebi yerine getirilmek zorundadır.

Soru 10: Danışan, mağduru olduğu suç ile ilgili sizinle konuşursa kendini daha kötü bir durumda bulma endişesi ile (adli sürecin başlaması gibi) tereddüt edip psikolojik destek almayı geciktirebilir mi?

a) Gecikme söz konusu olabilir.

b) Gecikme söz konusu olmayacaktır.

Soru 11: "Özellikle aile içinde yaşanan cinsel istismar (ensest) olgularında; adli süreçte bir kısmının suçlamalardan vazgeçtiği, aile çevresinin baskısı gibi nedenlerle failin ceza almasını engellemek için ifadelerin değiştirilebileceği gözlenmektedir" bu durumda hangisinin uygulanması doğru olacaktır?

a) Aile içinde yaşanan suçlar hususunda daha dikkatli olunması gerekmekte olup suç olgusu olduğu taktirde hemen ilgili birimlere bildirilmesi gerekmektedir.

b) Sadece ihtimalin dikkate alınmaması gerektiğini, suç olgusu netleşmediği sürece (suç işlenmemiş, danışanın ifadelerinde tutarlılık gözlenmediği taktirde) ihbarda bulunmanın danışan açısından zedeleyici olabileceğini düşünüyorum.

Soru 12: Çocukluğunda bir aile bireyi tarafından cinsel istismara uğratılmış, şikâyetçi olmak istemeyen, 19 yaşındaki danışan ile alakalı ihbarda bulunulması gerektiğini düşünüyor musunuz?

a) Evet, ….

b) Hayır, ….

- Böyle düşünüyorum, çünkü…

Soru 13: "Eşiyle birlikte aile terapisine gelen danışan sonraki seanslarda terapiste madde bağımlısı olduğunu ve bu sebeple eşi ile sık kavga ettiklerini paylaşmıştır. Terapist bu durumu çok önemsememiştir, eşlerin arası düzeldikten sonra bu konu ile ilgilenmeyi düşünmüştür. Öğrenmesinden bir hafta sonra madde krizine giren danışan eşi ile şiddetli bir kavga etmiş ve eşini bıçakla yaralayarak polis tarafından tutuklanmıştır (Erdoğmuş, Torlak ve Tiryaki, 2018)." bu durumda terapistin nasıl davranması gerekmekteydi?

a) Olayda geçen suç uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma suçu olup resmi makamlara bildirilmiş olması gerekmekteydi, bildirimde bulunmadığı için psikolog da sorumludur.

b) Danışılan konu eşler arasında tartışma olduğu için terapistin uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili konuya değinmemesi, sonraya bırakması normaldi, sorumlu tutulamaz.

c) Uyuşturucu madde kullanımı söz konusu olduğu için danışan bir sağlık kuruluşuna yönlendirilmeliydi, bu durumda psikoloğun bildirim konusunda bir sorumluluğu söz konusu olmayacaktı.

KAYNAKÇA

Aşkın, U. (2021). Hekimin sır saklama yükümlülüğü ile suçu bildirmeme suçu arasındaki ilişki. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, *11*(2), 1368-1394.

Aydın, E. (2002). "Hekimin Sır Saklama ve İhbar Yükümlülüğü". Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Deontoloji, Tıp Etiği ve Tarihi Anabilim Dalı. Katkı Pediatri Dergisi 2002;22(3):302-311. Erişim Adresi: www.deontoloji.hacettepe.edu.tr › sir_saklama

Büyükay, Y. (2004). Hekimin sır saklama yükümlülüğü. Atatürk Üniversitesi, Erzincan Hukuk Fakültesi, C. VIII, S. 1-2.

Çayköylü, A. ve İbiloğlu, A. (2009). Türkiye'de ruh sağlığı çalışanlarının sır saklama ile ilgili düşünce ve yaklaşımları. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 10, 89-91.

Çuhacı, E. L. S., (2020). Hekimin sır saklama ve bildirim yükümlülüklerine ilişkin hukuki ve etik sorunlar. (Yüksek lisans tezi). T.C. Kadir Has Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Programı. İstanbul.

Doğan, B. (2019). Kişisel verilerin işlenme şartları bağlamında açık rıza Buse Doğan. (Yüksek lisans tezi). T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı. İstanbul.

Doğan, K. (2014). Tehlike suçu ile zarar suçu arasındaki suçların içtimaı sorunu. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (16), 179-208.

Döner, İ. (2005). Suçu bildirmeme suçu (TCK m. 278). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(3-4), 63-94., C. IX, S. 3-4.

Erdoğmuş N., Torlak Ö. ve Tiryaki K. B. (2018). Temelleri ve uygulamalarıyla iş ahlakı. İstanbul: İGİAD (Türkiye İktisadî Girişim ve İş Ahlakı Derneği). Camadan, F. (2018).

Psikolojik danışmanın yaşadığı çatışma: etik ikilem. Sakarya University Journal of Education, 8(1), 76-94 Doi: 10.19126/suje.333613.

Erkan, V. U., (2013). 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na göre vekâlet sözleşmesinde vekâlet verenin ücret ödeme borcu dışındaki diğer borçları. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 62 (2), 1301-1308, 441 – 472. Ankara.

Gayır, G. B. (2020). Sağlık çalışanlarının demografik özellikleri ile aydınlatılmış onam algıları arasındaki ilişki: bir araştırma. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi (ASSAM-UHAD)-ASSAM International Refereed Journal 7(16), 15-40.

Guzey, M. (2011). Psikoloji etiği: psikologlar etik olarak nasıl gelişir? Pivolka Yayınları, Sayı: 20, Yıl: 6. Ankara.

Güner, T. S. (2021). Kişisel verilerin işlenmesine yönelik olarak açık rıza verilmesi ve açık rıza beyanında bulunma ehliyeti. (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı. İstanbul

Hasta Hakları Yönetmeliği (1998). Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=4847&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5

Hızal, S. A. (2006). Yeni Türk Ceza Kanunu'nda sağlık personelinin ihbar yükümlülüğü. (Yüksek lisans tezi). T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı. İzmir.

Karahan, B. (2019). Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi suçu (TCK m. 280). Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi • Cilt 25, Sayı 2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Aralık 2019, ISSN 2146-0590, ss. 948-978 • DOI: 10.33433/maruhad.667619

Kaya, C. (2011). Avrupa Birliği Veri Koruma Direktifi ekseninde hassas (kişisel) veriler ve işlenmesi. Journal of Istanbul University Law Faculty, 69(1-2), 317-334.

Kılınç, D. (2012). Anayasal bir hak olarak kişisel verilerin korunması. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61(3), 1089-1172. Kişisel Verilerin Korunması Kurumu, (2017). Kişisel Verilerin Korunması Alanında Uluslararası ve Ulusal Düzenlemeler. Ankara, KVKK Yayınları. İnternet adresi: https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4183/Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Alaninda-Uluslararasi-ve-Ulusal-Duzenlemeler

Kitiş, Y., Bilgici, S. Ş, (2007). "Bir Aile İçi Şiddet Olgusu; Sır Tutma İlkesi ile Şiddeti İhbar Etme Yükümlülüğü Arasındaki Etik İkilem". Aile ve Toplum Dergisi, Yıl: 9 Cilt: 3 Sayı: 11 Ocak-Şubat-Mart 2007. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/198241

Kolenoğlu, M. (2009). Sağlık mesleği mensuplarının sır saklama ve suçu bildirme (ihbar) yükümlülüğü. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. İstanbul.

Oktay, B. ve Oktay F. (2018). Psikoterapide ciddi bir etik ihlal: hasta ve terapist arasındaki cinsel ilişki. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ağustos 2018, Sayı: 44, Ss. 103-110

Özek, Ç. (1997). Kamu hukuku. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İHFMC. LV - S 3

Saner, S. (). "Çocuk Cinsel İstismarı ve Zor Açığa Çıkması". Bilgilendirme Dosyası. Erişim Adresi: https://psikiyatri.org.tr/uploadFiles/219201618057-CocukCinsel_istismar_bilgilendirme_dosyasi.pdf

Sercan M., Özçelik, Z. (2013). "Mahkemenin Hasta Verilerini İstemesi Halinde Psikiyatri Hekiminin Tutumu". Türkiye Psikiyatri Derneği. Erişim adresi: https://psikiyatri.org.tr/1208/mahkemenin-hasta-verilerini-istemesi-halinde-psikiyatri-hekiminin-tutumu

Sırma, Ö. (2011). Yeni Türk Ceza Kanunu'nda ilgilinin rızası. (Doktora Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı. İstanbul.

Sümer, S. Y. (2020). Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi suçu (TCK m.280). (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı. İzmir.

Tababet ve Şuabati San'atlarinin Tarzi İcrasina Dair Kanun Türk Dil Kurumu, https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/12/etikrehber.pdf

Türkiye Barolar Birliği (2021). 31.12.2021 İtibariyle Baroların Avukat Sayıları. Erişim tarihi: 25.08.2022. Erişim adresi: https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/2021-avukat-sayilari-31122021-82273

Türkiye Psikologlar Derneği. Erişim adresi: https://www.psikolog.org.tr/tr/

Türk Tabipler Birliği (2013). Aydınlatılmış onam kılavuzu. İnternet adresi: ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=983:onam&catid=26:etik&Itemid=65#:~:text=Aydınlatılmış%20onam%20süreci%3B%20hastanın%20kendisine,seçimine%20dayalı%20kararını%20vermesi%20sürecidir.

Türk Ceza Kanunu, https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html

Uyarer, S. G. (2019). 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu kapsamında kişisel verilerin korunması (Yüksek lisans Tezi). Galatasaray Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı. İstanbul.

Uğurlu, Z. (2019). Hekimlerin bildirim yükümlülüğü. (Yüksek lisans tezi). T.C. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. İstanbul.

Yılmaz, A. E. (2020). Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi suçu (TCK MD.280). Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(2), 235-282.

Zafer, H. (2013). Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi suçu (TCK m.280). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 71 (1), 1327-1352. İnternet adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9188/115216.

108 No'lu Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi (1981). Avrupa Konseyi. Strazburg. İnternet adresi: https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020140848108_tur.pdf